GAZETA ADMINISTRACJI

DWUTYGODNIK

POŚWIĘCONY PRAWU PUBLICZNEMU ORAZ ZAGADNIENIOM ADMINISTRACJI RZĄDOWEJ I SAMORZĄDOWEJ

№ 14. WARSZAWA, 15 LIPCA ROKU 1936. ROK XVIII.

TECHNIKA ZBIORU PRAW.

(Ciąg dalszy).

IV.

Dnia 13 grudnia 1929 odbyła się w Prezydjum Rady Ministrów wstępna konferencja pod przewodnictwem kierownika referatu Głównego przy udziale zaproszonych znawców, celem omówienia sprawy Zbioru. Uczestnikom przesłano uprzednio do przejrzenia regulamin prac Komisji nad Zb. Praw oraz Instrukcję dla referatów resortowych.

W wyniku konferencji Komisja Uspr. Adm. Publ. pismem z dnia 20 grudnia 1929, Nr. 18452 (Prez. R. Min.) zwróciła się do szeregu znawców z następującem zaproszeniem:

W związku z konferencją z dnia 13 b. m. i powołując się na przesłany w swoim czasie regulamin prac Komisji dla Usprawnienia Administracji Publicznej nad Zbiorem Praw oraz na instrukcję dla referatów resortowych — Komisja prosi o zawiadomienie jej w drodze pisemnej — czy W. Pan podejmuje się opracowania przepisów dotyczących działu . . . .

Ewentualne zorganizowanie w tym celu referatu Komisja, stosownie do § 8 regulaminu, pozostawia Pańskiemu uznaniu. Ostateczny termin wykonania 3 — 4 miesięcy, przyczem poszczególne działy referatu winny być dostarczane Komisji w ciągu tego terminu w miarę ich wykańczania.

Potrzebnych egzemplarzy Dziennika Ustaw względnie innych zbiorów przepisów dostarczy Komisja.

Zakres i sposób wykonania pracy określa regulamin i instrukcja dla referatów resortowych.

Referat obejmuje w zasadzie wszystkie przepisy z zakresu kompetencji Ministra . . . . . przyczem w zakresie referatu wchodzą również:

a) wszytkie odnośne traktaty i konwencje (oraz przepisy ratyfikacyjne),

b) przepisy regulujące sprawy osobowe odnośnych funkcjonarjuszów z wyjątkiem spraw uposażeniowych i emerytalnych oraz spraw uregulowanych ogólnemi przepisami o państwowej służbie cywilnej.

Komisja oczekuje odpowiedzi W. P. do dnia 30 b. m.

W razie decyzji przychylnej, Komisja prosi o bezzwłoczne rozpoczęcie pracy.

O wszelkie informacje należy zwracać się do Kierownika referatu głównego, tel. Nr. 62-31.

Kierownik Referatu Głównego
R. HAUSNER.

Po otrzymaniu przychylnej odpowiedzi [1])

---

[1]) Kierownictwa poszczególnych referatów resortowych podjęli się pp.

1) Ustrojowego prof. dr. Cezary Berezowski, radca prawny w Prezydjum Rady Ministrów;

2) Komunikacji p. Władysław Batycki, naczelnik wydziału w Mstwie Komunikacji;

3) Poczt i Telegrafów p. Ludwik Krajewski, redaktor Dziennika Ustaw R. P.;

4) Pracy i Opieki Społecznej p. Janusz Pierzchalski, główny radca prawny Mstwa Pracy i Opieki Społecznej;

5) Przemysłu i Handlu prof. dr. Bronisław Hełczyński, radca prawny w Prezydjum Rady Ministrów;

Komisja U. A. P. pod datą 22 stycznia 1930 Nr. 1345 wdrożyła natychmiast rozpoczęcie prac referatów resortowych, skierowując do kierowników tych referatów następujące pismo:

Referat Główny: a) przesyła wyciąg z centralnej ewidencji. jako też numery Dziennika Ustaw (Praw), zawierające odnośne pozycje. Referat główny prosi o krytyczne ustosunkowanie się do powyższej ewidencji i bądźto reklamowanie dla siebie pewnych pozycyj przydzielonych innym referatom, bądź też żądanie przekazania innym referatom pozycyj. które — zdaniem Pana — niewłaściwie zostały przydzielone. O zmianach takich, o ile dojdą do skutku na podstawie wzajemnego porozumienia się właściwych referatów między sobą, należy zawiadamiać Referat Główny.

Referat Główny będzie decydował również w wypadkach. gdy porozumienie się referatów resortowych nie dojdzie do skutku.

b) Narazie przesyła się tylko jeden egzemplarz Dziennika Ustaw (Praw). Referaty resortowe zechcą po rozejrzeniu się w swoim materjale nadesłać Referatowi Głównemu zapotrzebowanie na drugie egzemplarze. Referat Gł. zwraca uwagę, iż drugie egzemplarze będą potrzebne tylko w tych wypadkach, gdy poszczególny przepis jest drukowany po dwóch stronach tej samej kartki, zatem dla przygotowania całego tekstu do druku zachodzi potrzeba zużytkowania dwóch egzemplarzy, t. j. strony lewej i prawej (parzystej i nieparzystej).

c) Co do innych przepisów wyliczonych w § 2 Regulaminu zawiadamiam, iż Referat Główny kończy przygotowywać odnośną centralną ewidencję. Wraz z wyciągiem z tej ewidencji będą przesłane referatom resortowym te wycinki z odnośnych zbiorów przepisów, które dany referat interesują. Przesyłanie kompletów tych zbiorów przepisów jest niemożliwe, gdyż zbiory te istnieją w ilości bardzo ograniczonej.

d) Referat Główny przesyła w załączeniu po 3 egzemplarze Regulaminu, Instrukcji dla referatów resortowych, jako też Instrukcji dotyczącej techniki pracy.

Kierownik Referatu Głównego.

Jak wynika z tego pisma, Referat Główny w tym czasie ukończył prace nad **centralną ewidencją pozycyj Dziennika Ustaw** (Praw) za lata 1918—1929, przepracował prawie w całości **ewidencję pozycyj innych wydawnictw**, wyliczonych w § 2 Regulaminu—jako też skompletował **Zbiory Dziennika Ustaw i innych wydawnictw**, przesyłając odnośne wycinki poszczególnym referatom resortowym.

Do opracowanych poprzednio i rozesłanych referentom **Regulaminu** oraz **Instrukcji dla referatów resortowych**, Referat Główny opracował i rozesłał specjalną **Instrukcję Techniczną**, treści następującej:

INSTRUKCJA

Dotycząca Techniki Pracy Referatów Resortowych.[1])

§ 1.

Referat resortowy winien przedewszystkiem dokonać podziału pracy (§ 12 IRR). który polega na rozdzieleniu w sposób systematyczny całej kompetencji danego referatu na grupy jednorodne pod względem prawnym względnie rzeczowym, które w przyszłości mogą stanowić samodzielne rozdziały z tytułu Zbioru Praw.

Podział materjału na grupy winien być dokonany bez względu na ilość referentów zatrud-

---

6) Reform Rolnych p. Korwin - Piotrowski, naczelnik wydziału ustawodawczego w Mstwie Reform Rolnych;

7) Robót Publicznych p. Stanisław Piwocki, naczelnik wydziału prawnego w Mstwie Robót Publicznych:

8) Rolnictwa dr. Kazimierz Pająk, zastępca naczelnika wydziału prawnego w Mstwie Rolnictwa;

9) Skarbu dr. Aleksander Dubieński, sędzia w Najw. Trybunale Administracyjnym;

10) Spraw Wewnętrznych dr. Józef Drążek-Drawicz, zastępca naczelnika wydziału organizacyjno-prawnego w Mstwie Spraw Wewnętrznych;

11) Spraw Wojskowych dr. Marjan Buszyński, ppłk. K. S., szef wydziału ustawodawczego dep. sprawiedl. w Mstwie Spraw Wojsk.;

12) Spraw Zagranicznych p. Kazimierz Dubiel, członek referatu głównego Zbioru Praw, naczelnik wydziału prawno-organizac. w Mstwie W R. i O. P.;

13) Sprawiedliwości sędzia S. A Bronisław Bitner (w zakresie prawa cywilnego), sędzia dr. Jan Aker (w zakresie prawa karnego), p. Ludwik Krajewski redaktor Dziennika Ustaw R. P. (w zakresie przepisów organizacyjnych);

14) Wyznań Rel. i Ośw. Publ. dr. Stanisław Okęcki, naczelnik wydziału prawnego w Mstwie W. R. i O. P.

---

[1]) Uwaga: W dalszym ciągu używa się następujących skrótów: „Reg."—znaczy: regulamin; „I. R. R."—znaczy: instrukcja dla referatów resortowych; „I. T." — oznacza niniejszą instrukcję.

nionych w referacie. W większych referatach jeden referent będzie z reguły opracowywał kilka grup przepisów.

Dla każdej grupy winna być założona osobna teczka z napisem wskazującym referat resortowy i grupę.

§ 2.

Każda grupa przepisów winna być opracowana i przedłożona referatowi głównemu jako odrębna całość. Z przedkładaniem poszczególnych grup referatowi głownemu nie należy—o ile szczególne względy nie stoją na przeszkodzie — zwlekać do czasu opracowania wszytkich grup danego referatu.

§ 3.

Po dokonaniu podziału materjału na grupy należy w obrębie każdej grupy zebrać wszystkie przepisy, które do odnośnej grupy należą, a następnie skontrolować m. in. na podstawie centralnej ewidencji (§ 9 I. R. R.) — czy wszystkie grupy łącznie obejmują całość przepisów danego referatu resortowego i czy pewne przepisy nie zostały opuszczone.

W myśl § 9 I. R. R. referaty resortowe mogą i powinny zgłaszać swoje uwagi odnośnie do centralnej ewidencji. Wynika z tego, iż referaty resortowe na podstawie swojej znajomości odnośnych działów administracji winny — stosownie do § 4 i 5 I. R. R. — przedewszystkiem same ustalać swój zakres działania i dopilnowywać, ażeby ich elaboraty obejmowały wszystkie odnośne przepisy.

W wypadkach wątpliwych należy — stosownie do ustępu ostatniego § 4 I. R. R. — porozumiewać się z referatem głównym.

§ 4.

Opracowanie poszczególnej grupy polega na rozważeniu wszystkich przepisów, w skład tej grupy wchodzących — pod kątem widzenia ich mocy obowiązującej.

Wynik tego rozważania może być następujący:

a) przepis całkowicie nie obowiązuje,

b) przepis w całości obowiązuje,

c) przepis obowiązuje częściowo względnie ze zmianami.

d) moc obowiązująca jest wątpliwa.

§ 5.

Dla każdej grupy spraw należy założyć trzy teczki:

1. do pierwszej wejdą przepisy wymienione w § 4 pod a) (teczka Nr. 1),

2. do drugiej wejdą przepisy wymienione w § 4 pod b) i c) (teczka Nr. 2),

3. do trzeciej wejdą przepisy wymienione w § 4 pod d) (teczka Nr. 3).

§ 6.

O ile chodzi o przepisy wymienione w § 4a), to w zasadzie niema potrzeby wycinania tych przepisów w oryginale z odnośnych wydawnictw i wkładania ich do teczki Nr. 1. Wystarczy założenie ewidencji sporządzonej w dwóch egzemplarzach i porubrykowanej w sposób następujący:

Referat resortowy Nazwa zbioru.	Teczka Nr. 1 Grupa	
Nagłówek i data przepisu	Nr. pozycja albo strona	Krótkie uzasadnienie, z jakiego powodu przepis uznano za nieobowiązujący
1	2	3

Pod „nazwą zbioru" rozumie się tytuł odnośnego wydawnictwa, np. Dziennik Ustaw, Dz. W. Z. C. Z. W. i t. p.

Rubryki 1 i 2 służą do bliższego określenia, o jaki przepis chodzi. Należy zatem w rubryce 1 wpisać nagłówek odnośnego przepisu i jego datę (np. Ustawa z dnia . . . . w sprawie . . .). W rubryce 2 należy wpisać Nr. i pozycję, np. $\frac{21}{225}$ Tam gdzie niema oznaczenia pozycjami, należy podawać stronę.

W rubryce 3 należy podać krótkie uzasadnienie, z jakiego powodu przepis uznano za nieobowiązujący. Uzasadnienie to powinno z reguły ograniczać się do przytoczenia właściwego przepisu prawnego, który spowodował ustanie mocy obowiązującej danej normy, skasował ją wyraźnie lub w inny sposób i t. d.

§ 7.

Teczka Nr. 3 zawiera przepisy wątpliwe. Pozostawia się uznaniu referenta, czy w teczce tej będzie składał odnośne przepisy w oryginale, t. j. wycięte w całości z odnośnego zbioru przepisów, czy też tylko notatki własne, oświetlające dane zagadnienie, oraz odpowiednią ewidencję odnośnych pozycyj.

Ewidencja winna być porubrykowana, jak następuje:

Referat .... Teczka Nr. 3 Grupa ....

Nazwa zbioru ....

Nagłówek i data przepisu	Nr. pozycja strona	Skierowano do		Otrzymano zpowrotem i złożono do teczki	
		Kierownika referatu	Referatu głównego	Nr. 1	Nr. 2
1	2	3	4	5	6

§ 8.

Referent przepisy wątpliwe (§ 7 I. T.) przedstawia — stosownie do § 13 pkt. d. I. R. R. — kierownikowi referatu resortowego, który w miarę potrzeby (§ 8 ustęp drugi I. R. R.) przedłoży sprawę referatowi głównemu, a ten ewent. Komitetowi Zbioru Praw.

W tym celu notatki referenta, o których mowa w § 7 I. T., mają być tak przygotowane, ażeby na ich podstawie czyto kierownik referatu resortowego, czy Referat Główny, czy wreszcie Komitet Zbioru Praw mogły powziąć, na czem polega istota kwestji wątpliwej oraz jaki jest wniosek własny referenta.

§ 9.

Przepisy z teczki Nr. 3, co do których zapadnie ostateczna decyzja (§ 8 I. T.), przechodzą do teczek Nr. 1 lub Nr. 2, zależnie od tego, czy uznano je za nieobowiązujące, lub w całości albo w części obowiązujące.

W teczce Nr. 3 należy to odnotować w ewidencji.

§ 10.

Przepisy należące do teczki Nr. 2 winny być w porządku chronologicznym wpisane do ewidencji odpowiednio porubrykowanej i przechowywanej w tej teczce.

§ 11.

Przepisy należące do teczki Nr. 2 winny być zgrupowane i przygotowane w ten sposób, aby cały elaborat mógł być następnie oddany do druku. W tym celu należy poszczególne przepisy wyciąć z odnośnego oryginalnego Zbioru i przechowywać w teczce po wpisaniu do ewidencji (§ 10 I. T.). Wszystkie przepisy po wycięciu należy nalepiać na ½ arkuszach papieru, i to tylko po jednej stronie arkusza papieru. Arkusze należy kolejno ponumerować.

W tych wypadkach, gdy przepis w Dzienniku Ustaw lub innym Zbiorze jest wydrukowany po obu stronach tej samej kartki, należy przepis ten wyciąć z dwóch egzemplarzy danego zbioru, t. j. z jednego egzemplarza stronę parzystą, z drugiego stronę nieparzystą.

Jeżeli przepisy są drukowane dwuszpaltowo, należy strony rozcinać i każdą szpaltę naklejać osobno.

§ 12.

Przepisy obowiązujące (teczka Nr. 2), wchodzące w skład elaboratów obejmujących poszczególną grupę, winny być — stosownie do § 3 Reg. należycie uporządkowane.

Uporządkowanie polega:

a) na włączeniu w miarę możności do tekstu norm znowelizowanych późniejszych norm nowelizujących, stosownie do wskazówek zawartych w § 29 i dalszych J. R. R., jako też instrukcji niniejszej;

b) na chronologicznem ułożeniu przepisów od najdawniejszego począwszy, aż do najnowszego.

§ 13 (do § 30 I. R. R.).

Z normy wcześniejszej należy usunąć (wyciąć) ustępy skasowane, a w te miejsca wstawić (wkleić) nowe ustępy, podkreślając je czarnym atramentem lub czarnym ołówkiem.

Podkreślenie jest niezbędne z tego powodu, że odnośne ustępy będą drukowane w Zbiorze odmiennym drukiem.

Uwagi należy zamieszczać w sposób podany w § 34 I. R. R. W niniejszym wypadku uwaga winna brzmieć: „1) (lub inny numer porządkowy uwagi). W brzmieniu art. (§-fu) . . . . . . ustawy (rozporządzenia . . . . z dnia . . . . Dz. U. R. P. Nr. . . . . . poz. . . . . . z mocą obowiązującą od dnia . . . .". Nowel, włączonych w całości do tekstu norm nowelizowanych, nalepiać po raz wtóry nie należy: wystarczy odnotowanie w ewidencji (§ 10) sposobu załatwienia („wprowadzono do tekstu. . . .").

Klauzuli wykonawczej, zawartej w przepisie nowelizującym, o ile jest identyczna z poprzednią, nie bierze się pod uwagę.

§ 14 (do § 31 I. R. R.).

Niezależnie od nowelizacji expressis verbis (§ 30 I. R. R.) norma późniejsza może nowelizować względnie zmieniać normę wcześniejszą w ten sposób, że:

a) niektóre przepisy normy wcześniejszej zostają wyraźnie uchylone.

W takim wypadku należy uchylony ustęp usunąć (wyciąć), pozostawiając tylko numer bieżący uchylonego art. (§-fu) względnie danego ustępu. Równocześnie należy dodać w sposób zwykły następującą uwagę:

„1) (lub inny Nr. bieżący uwagi). Uchylony (ewentualnie: nie obowiązuje) wskutek przepisu art. (§-fu) ustawy (rozp.) i t. d. . . . . . ."— (jak przy § 13 I. T.).

b) zmienia przepisy dawniejsze, lecz nie expressis verbis, a w sposób opisowy, który dopiero w drodze porównania tekstów prowadzi do wniosku, że przepis dawniejszy uległ zmianie. W tym wypadku należy postąpić stosownie do ustępu pierwszego i drugiego § 31 I. R. R.

Uwaga: W ustępie drugim § 31 I. R. R jest błąd pisarski. Zamiast „czarnym atramentem" ma być „czerwonym atramentem". Zamiast atramentu można używać czerwonego ołówka.

§ 15.

Obok nowelizacji względnie uchylenia lub zmiany przepisów obowiązujących przez przepisy późniejsze, mogą zachodzić wypadki, iż przepis późniejszy łączy w sobie wszystkie wyżej wymienione sposoby nowelizacji przepisów wcześniejszych, w szczególności oprócz przepisów nowelizujących expressis verbis poprzednie normy, zawiera nadto przepisy, które regulują inne przedmioty. W takim wypadku należy w zasadzie nakleić w sposób wskazany w § 11 tylko przepisy niewprowadzone do tekstu normy nowelizowanej, przepisy zaś wcielone do tekstu tej normy należy wyciąć, pozostawiając jedynie numer bieżący odnośnego artykułu (§-u, ustępu) i umieścić odnośnik wraz z uwagą następującą: „art. . . . wprowadzono do tekstu ustawy (rozp.). . . ."

§ 16.

Drobne zmiany (niewątpliwe), jako też sprostowania, należy uwidoczniać w tekście pierwotnym w sposób wskazany w ostatnim ustępie § 31 i 32 I. R. R.

§ 17.

Jeżeli pewien przepis częściowo wygasł (wskutek upływu czasu lub z innych powodów), należy wygasłą część tego przepisu usunąć (wyciąć) z tekstu, zaś w uwadze zaznaczyć: 1) wygasł (nie obowiązuje) wobec art. (§-fu) ustawy. . . . . . ." (jak przy § 13 I. T.).

§ 18.

Przepisy wymienione w punktach a — g § Reg. należy cytować w uwagach, jak następuje:

a) Dz. Urz. Dep. Spr. — Dz. Urz. Min. Spr. — Dz. Urz. Dep. Ośw.

b) Dz. Pr. K. P. — Dz. Pr. P. P. — Dz. U. R. P.

c) M. P.

d) Z. C. Z. W. — Z. W. F. P. — Z. T. P. E.

e) Dz. Urz. L. S.

f) Dz. Urz. P. K. L. — Dz. Urz. K. R.

g) Tyg. Urz. N. R. L. — Dz. Urz. Min. b. dz. pr.

Celem Regulaminu oraz obu instrukcyj było skoordynowanie prac referatów resortowych i zapobieżenie rozbieżnościom zarówno pod względem interpretacji zagadnień prawnych, jak i pod względem techniki opracowywania poszczególnych części Zbioru Praw. Doświadczenie wykazało, że powyższa koordynacja była całkowita, a materjał Zbioru jako całość nie wykazywał różnic w ujęciu poszczególnych jego części składowych.

Pod datą 28 lutego 1930 Nr. 3782 Referat Gł. zakomunikował referatom resortowym, że „w najbliższych dniach zostaną doręczone referatom zbiory przepisów wymienionych w punktach d—g § 2 Regulaminu. Odmiennie, aniżeli to było z przepisami zawartemi w Dzienniku Ustaw (Praw), nie będą przesłane całe numery odnośnych wydawnictw urzędowych, lecz tylko należące do danego referatu poszczególne pozycje, wycięte z odnośnych zbiorów i przygotowane do naklejenia".

Zarazem wskutek zapytania kilku kierowników referatów resortowych, Referat Gł. prosił „ażeby referaty resortowe, ilekroć w drodze porozumienia między sobą odstępują sobie wzajemne opracowanie pewnych przepisów, odnotowywały to w swoich ewidencjach, a nadto zawiadamiały o tem Referat Główny, celem sprostowania centralnej ewidencji".

Dnia 6 marca 1930 Referat Gł. rozesłał referatom resortowym wycinki z Dzienników Urzędowych Z. C. Z. W. — Z. C. Z. W. i F. P. — Z. T. P. i E.—Litwy Środkowej—Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu oraz Ministra b. dzielnicy pruskiej—wraz z wyciągiem z ewidencji odnośnych pozycyj.

V.

Na zaproszenie kierownika Referatu Głównego odbyła się dnia 14 marca 1930 konferencja kierowników referatów resortowych „celem omówienia obecnego stanu i dalszego biegu prac nad Zbiorem Praw jako

też rozważenia tych kwestyj, jakie się zarówno Referatowi Głównemu jak i poszczególnym referatom resortowym w ciągu dotychczasowej pracy nasunęły".

Na konferencji tej skonstatowano zadowalający postęp prac oraz przedyskutowano i wyjaśniono zagadnienia wątpliwe. Zestawienie wyników konferencji, jako też dyrektywy obowiązujące przesłał Referat Główny do wiadomości referatów resortowych pismem z 22 marca 1930 Nr. 5552/Pr. R. Min.[1]).

Dnia 6 maja 1930 za Nr. 8137/Prez. R. Min.--kierownik Referatu Głównego wystosował do referentów resortowych następujące pismo:

„Celem złożenia Panu Przewodniczącemu Komisji dla Usprawnienia Administracji Publicznej sprawozdania z postępu prac nad Zbiorem Praw, jako też w związku z zamierzonem zwołaniem posiedzenia Komitetu Zbioru Praw, Referat Główny prosi o nadesłanie do dnia 15 maja r. b. informacyj:

1. na jakie grupy (§ 12 I. R. R.) został podzielony materjał należący do kompetencji referatu?

2. w jakiem stadjum znajduje się opracowywanie poszczególnych grup?

3. w jakim terminie należy przypuszczalnie oczekiwać zakończenia prac referatu?

Przy tej sposobności Referat Główny:

1. w związku z § 14 I. R. R. prosi o zaktualizowanie wszystkich operatów po dzień 1 maja 1930 r.;

2. w związku z ustępem drugim § 12 Reg. o poinformowanie Referatu Głównego o kwestjach wątpliwych, jakie się ewent. w danym referacie nasunęły, a wymagają rozpatrzenia przez Komitet Zbioru Praw".

Z odpowiedzi referentów resortowych wynikało, że:

1) wszystkie prawie działy Zbioru Praw będą gotowe w miesiącach czerwiec — sierpień 1930;

2) tymczasowy podział referatów na grupy, dokonany przez referentów resortowych, przedstawia się jak następuje:

Referat resortowy Nr. I (Ustrojowy): 1) gruntowanie państwowości, 2) Konstytucja i związane z nią ustawy, 3) organizacja władz i urzędów, 4) prawo wyborcze, 5) autonomja i samorząd, 6) język, 7) przysięga, 8) godła, odznaczenia i święta, 9) trybunały prawa publicznego, 10) wydawnictwa, 11) sprawy urzędnicze.

Referat resortowy Nr. II (komunikacja): 1) przejęcie kolei od zaborców i organizacja zarządu kolejowego, 2) personel kolejowy, 3) koncesje na budowę kolei, 4) wywłaszczenia pod budowę kolei, 5) odstąpienie (sprzedaż, zamiana) gruntów kolejowych, 6) otwarcie ruchu i tymczasowe przepisy przewozowe na nowych linjach kolejowych, 7) przepisy przewozowe i taryfy w komunikacji wewnętrznej, 8) międzynarodowe konwencje przewozowe, 9) porządkowe przepisy kolejowe, 10) tramwaje (koleje miejskie), 11) przewóz poczty kolejami, 12) lotnictwo cywilne.

Referat resortowy Nr. III (poczta i telegraf) Referatu tego nie dzielono narazie na grupy.

Referat resortowy Nr. IV (praca i opieka społeczna): 1) grupa ochrony pracy, 2) grupa ubezpieczeń społecznych, 3) grupa opieki społecznej z pośrednictwem pracy, emigracją i zabezpieczeniem od bezrobocia.

Referat resortowy Nr. V (przemysł i handel): 1) prawo przemysłowe, 2) handel, 3) przepisy ogólno-organizacyjne, 4) przepisy rozciągające normy prawne na pewne terytorja, 5) górnictwo, hutnictwo, 6) sprawy morskie, 7) miary, 8) kotły parowe, 9) spółki akcyjne, 10) traktaty handlowe i nawigacyjne, 11) wynalazki, wzory, znaki towarowe, 12) sprawy probiercze.

Referat resortowy Nr. VI (reformy rolne): 1) organizacja urzędów ziemskich, 2) organizacja Państwowego Banku Rolnego, 3) uzgodnianie ustawodawstw dzielnicowych, 4) obrót nieruchomościami ziemskiemi, 5) parcelacja, 6) osadnictwo wojskowe, 7) scalenie gruntów, 8) zniesienie służebności, 9) ochrona drobnych dzierżawców, 10) uwłaszczenie czynszowników i długoletnich dzierżawców, 11) uregulowanie stanu agrarnego gospodarstw, przeciętych granicą wschodnią Państwa, 12) rozgraniczenie i pomiar gruntów, 13) meljoracje rolne, 14) planowanie osiedli, 15) sfinansowanie reformy rolnej, 16) pomoc kredytowa, 17) likwidacja b. zaborczych instytucyj kredytowo-osadniczych, 18) akty organizacji ziemskiej włościan.

Referat resortowy Nr. VII (roboty publiczne): 1) sprawy drogowe, 2) sprawy wodne, 3) sprawy budowlane, 4) odbudowa kraju, 5) elektryfikacja, 6) miernictwo, 7) sprawy organizacyjne i różne wspólne dla całego referatu.

[1]) Poszczególne „kwestje" patrz zamieszczone powyżej (dla łatwiejszego przeglądu) w uwagach do poszczególnych §§ Regulaminu i instrukcyj.

Referat resortowy Nr. VIII (rolnictwo) podzielono na następujące 3 grupy zasadnicze z odpowiedniemi poddziałami:

Grupa I „rolnictwo", obejmująca przepisy dotyczące instytutów rolniczych, izb rolniczych, ochrony roślin, nadzoru nad handlem nawozami sztucznemi, meljoracji, hodowli, szkół rolniczych i t. p.

Grupa II „weterynarja", obejmująca przepisy dotyczące zwalczania zaraźliwych chorób zwierzęcych, badania zwierząt rzeźnych i mięsa, kwalifikacyj zawodowych osób trudniących się kuciem koni, konwencyj weterynaryjnych.

Grupa III „leśnictwo", obejmująca przepisy dotyczące lasów państwowych, lasów niestanowiących własności Państwa, łowiectwa.

Referat resortowy Nr. IX (skarb): 1) władze i urzędy skarbowe, 2) Prokuratorja Generalna, 3) obieg pieniężny, 4) banki państwowe, 5) nadzór państwowy nad instytucjami kredytowemi, 6) giełdy, 7) długi państwowe i gwarancje Skarbu Państwa, 8) ubezpieczenia wzajemne, 9) rozbudowa miast, 10) prawo budżetowe i budżet, 11) uposażenie funkcjonarjuszów państwowych, 12) zaopatrzenia emerytalne funkcjonarjuszów państwowych, 13) zaopatrzenia inwalidów wojennych, weteranów powstań narodowych i b. skazańców politycznych, 14) likwidacja stosunków z byłemi państwami zaborczemi, 15) podatki bezpośrednie, 16) opłaty stemplowe i daniny pokrewne, 17) podatki pośrednie, 18) cło, 19) monopole, 20) przepisy karno-skarbowe.

Referat resortowy Nr. X (sprawy wewnętrzne) podzielono na 3 grupy zasadnicze z odpowiedniemi poddziałami:

I. Administracji samorządowej. II. Zdrowia publicznego. III. Reszty spraw.

Referat resortowy Nr. XI (Ministerstwo Spraw Wojskowych):

1) przepisy ogólne, 2) prawo międzynarodowe dotyczące wojska, 3) stan wojenny, 4) obszary warowne i rejony umocnione, 5) świadczenia wojenne, 6) kwaterunek wojskowy, 7) dostarczanie środków transportowych na rzecz wojska (podwody), 8) komunikacja (kolejnictwo wojskowe, gołębie pocztowe i t. p.), 9) asystencja wojskowa, 10) powszechny obowiązek wojskowy, 11) podstawowe obowiązki i prawa oficerów W. P., 12) podstawowe obowiązki i prawa oficerów polskiej marynarki wojennej, 13) podstawowe obowiązki i prawa szeregowych W. P., 14) podstawowe obowiązki i prawa szeregowych marynarki wojennej, 15) sądownictwo wojskowe, 16) oficerskie sądy honorowe, 17) wojskowe przepisy dyscyplinarne, 18) weterani powstań narodowych, 19) ordery, odznaczenia i odznaki wojskowe, 20) przepisy różne (wydzielenia przedsiębiorstw z administracji państwowej, wywłaszczenia i t. p.).

Referat resortowy Nr. XII (sprawy zagraniczne): 1) przepisy natury organizacyjnej, niewchodzące do referatu ustrojowego ew. innych referatów, 2) traktaty pokoju oraz akty dotyczące ustalenia granic Rzeczypospolitej, 3) różne umowy wielostronne (traktaty: o mniejszościach, przeciwwojenny, konwencje haskie, genewskie), o ile nie wchodzą do referatów resortowych, 4) traktaty arbitrażowe i koncyljacyjne, 5) konwencje konsularne, 6) traktaty i umowy sprzymierzeńcze, przyjaźni, gwarancyjne, 7) akty ogólne dotyczące Górnego Śląska, 8) akty ogólne dotyczące W. M. Gdańska.

Referat resortowy Nr. XIII (Ministerstwo Sprawiedliwości):

1) Przepisy organizacyjne: a) sądów powszechnych, b) sądów specjalnych (sądów pracy, sądów przemysłowych, sądów kupieckich), c) organów pomocniczych wymiaru sprawiedliwości (pisarzy hipotecznych, komorników, organów wykonawczych — w tem egzekucyjnych i penitencjarnych), d) organów współdziałających przy wymiarze sprawiedliwości (adwokatów i obrońców, notarjuszy), e) Komisji Kodyfikacyjnej, f) Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Prawo cywilne: a) materjalne (powszechne, hipoteczne, autorskie, handlowe, wekslowe i czekowe), b) formalne (procesowe, niesporne, egzekucyjne, upadłościowe, rejestrowe, opłaty sądowe).

3. Prawo karne: a) materjalne (powszechne, amnestja), b) formalne.

4. Prawo międzynarodowe sądowe (konwencje i umowy międzynarodowe w zakresie prawa autorskiego, prawa małżeńskiego, pomocy prawnej, zabezpieczenia kosztów sądowych, ekstradycji).

Referat resortowy Nr. XIV (Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego): 1) organizacja władz szkolnych, 2) szkolnictwo powszechne, 3) szkolnictwo średnie ogólnokształcące i zakłady kształcenia nauczycieli, 4) szkolnictwo zawodowe, 5) szkolnictwo wyższe i opieka nad nauką, 6) przepisy o języku nauczania w szkołach, 7) przepisy o służbie nauczycielskiej, 8) opieka nad literaturą, sztuką i kulturą, 9) opieka Państwa w sprawach wyznaniowych, 10) opieka nad archiwami, 11) rozporządzenia o rozciągnię-

clu mocy obowiązującej ustaw i rozporządzeń na inne obszary.

W związku z powyższym podziałem, Referat Główny ustalił dodatkowo co następuje:

„Ustawy i rozporządzenia dotyczące rozciągnięcia przepisów na poszczególne terytorja w miarę ich przyłączenia do Rzplitej, będą w Zbiorze Praw najprawdopodobniej zebrane razem. Na razie każdy referat resortowy winien odnośne normy rozpatrzeć w swoim zakresie. Niektóre z tych norm rozciągają moc obowiązującą całego szeregu przepisów; o ile wszystkie przepisy rozciągane przez daną normę mieszczą się w obrębie zakresu jednego i tego samego referatu resortowego, należy z normą tą postąpić w sposób zwykły. Jeżeli natomiast norma taka rozciąga przepisy nietylko z danego referatu, ale i z innych referatów — ten referat, któremu na podstawie ewidencji głównej odnośną normę rozciągającą przydzielono do opracowania — ma osobno odnotować, jakie referaty resortowe są jeszcze w danym wypadku zainteresowane i referaty te o tem zawiadomić. Ponieważ wszystkie przepisy rozciągające będą w przyszłości zebrane razem, przeto referaty resortowe mają wszystkie takie normy w zakresie swego referatu po odpowiedniem ich zaktualizowaniu uporządkować i nakleić łącznie, jako osobny dział, tak, ażeby w przyszłości zebranie tych wszystkich norm razem nie natrafiało na trudności.

Przy tych normach, które zostały rozciągnięte na poszczególne dzielnice, należy dla uwidocznienia, na jakie obszary i jaką normą zostały rozciągnięte, zamieścić następującą uwagę (przykładowo):

„1. Patrz rozporz. Rady Ministrów z 12-go lipca 1923 r. w przedmiocie rozciągnięcia na obszar Ziemi Wileńskiej przepisów o kosztach sądowych obowiązujących w b. zaborze rosyjskim (Dz. U. R. P. Nr. 92 poz. 729 z dnia 21 września 1923 r.".

W uwadze należy zawsze przytoczyć w całości oryginalny nagłówek normy rozciągającej, a to dla uniknięcia potrzeby interpretowania takich określeń jak „Ziemia Wileńska" i t. p.".

W miarę napływania do Referatu Głównego z poszczególnych referatów resortowych — bądźto całych wykończonych referatów, bądź poszczególnych ich części, referat główny przystąpił do wyznaczenia koreferentów[1]). Ponieważ jednak wykończenie niektórych referatów ze względów technicznych, szczególnego zatrudnienia referentów ich zajęciami zawodowemi, zmian w szeregach dobranych przez referentów pomocników oraz przewidywane znaczne zmiany ustawodawcze ulegało pewnemu opóźnieniu, przeto kierownik Referatu Głównego za aprobatą przewodniczącego Komisji U. A. pod datą 3 listopada 1930 za Nr. 15654 skierował do wszystkich referentów i koreferentów pismo, w którem zawiadomił ich, że „podany w piśmie Referatu Głównego z dnia 6 maja do N-ru 8137 termin dla zaktualizowania operatów (1 maja 1930) został przesunięty w ten sposób, iż poszczególne operaty winny być zaktualizowane możliwie po ostatnią chwilę, t. j. do chwili przedłożenia ich referatowi głównemu; termin, do którego referat jest zaktualizowany, należy zaznaczyć na właściwej teczce". Ponieważ z listów niektórych kierowników referatów wynikało, że wstrzymują się z przedkładaniem Referatowi Głównemu poszczególnych gotowych już części operatów, do czasu wykończenia całości, Referat Główny zwrócił uwagę na § 2 instrukcji dotyczącej techniki pracy, w myśl którego „każda grupa przepisów winna być opracowana i przedłożona Referatowi Głównemu jako odrębna całość. Z przedkładaniem poszczególnych grup Referatowi Głównemu nie należy — o ile szczególne względy nie stoją na przeszkodzie — zwlekać do czasu opracowania wszystkich grup danego referatu". Wreszcie Referat Główny zaznaczył, że należy przewidywać, iż Zbiór Praw będzie obejmował wszystkie przepisy po koniec roku 1930, z początkiem zaś roku 1931 rozpocznie się druk dzieła. Ponieważ członkowie Referatu Głównego (koreferenci) muszą mieć w każdym razie do dyspozycji około 2 miesięcy czasu na przejrzenie i ustalenie ostatecznej redakcji, Referat Główny prosił o możliwe przyśpieszenie prac.

(Dok. nast.)

[1]) Z pośród członków Referatu Głównego objęli koreferaty pp. dr. Aker (referat ustrojowy, pracy i op. społ., wojskowy oraz organizacji sądownictwa), K. Dubiel (referat przemysłowy, rolnictwa oraz wyznań rel. i ośw. publ.), L. Krajewski (skarbowość), Wł. Paczoski (komunikacje, pocztowy, robót publicznych). Nadto pismem z 20 czerwca 1930 Nr 10909 przewodniczący Kom. U. A. P. zaprosił p. d-ra Kazimierza Jaszczurowskiego, naczelnika wydziału w Depcie Ustawod. Mstwa Sprawiedliwości do objęcia koreferatu działu prawa cywilnego oraz reform rolnych i p. Władysława Weissbroda dyrektora deptu w Mstwie Spraw Wewnętrznych do objęcia koreferatu spraw wewnętrznych.

MGR. WŁADYSŁAW SPRANGER

Udział państwa i związków samorządowych w przedsiębiorstwach prywatnych

wg. ustawodawstwa francuskiego.

Przeżywamy okres wysokiego nasilenia dyskusji na temat etatyzmu. Gdy z jednej strony znaczna część społeczeństwa utraciła ostatecznie wiarę w możliwość rozwiązania gromadzących się trudności gospodarczych na płaszczyźnie ustroju kapitalistycznego — to z drugiej strony przedstawiciele t. zw. prywatnych sfer gospodarczych dopatrują się przyczyny wszystkich tych trudności właśnie w nadmiernej rozbudowie przedsiębiorczości publicznej, która jest — ich zdaniem — sztuczną formą gospodarowania, dającą się od biedy zastosować tam, gdzie kapitał prywatny angażować się nie zamierza, lecz podważającą całe życie gospodarcze z chwilą, gdy wkracza ona w dziedziny eksploatowane przez przedsiębiorczość prywatną.

Skąd inąd bardzo pouczająca — dyskusja ta ma i złą stronę, polegającą na tem, że zbytnio absorbuje ona polską myśl gospodarczą w kierunku teoretyzowania, odwracając jej uwagę od pilnych decyzyj praktycznych, których domaga się od niej chociażby fakt posiadania przez państwo i związki samorządowe olbrzymiego kompleksu przedsiębiorstw publicznych, wymagających należytej kontroli ich działalności.

Najbardziej przekonywającą ilustracją, że uregulowanie tego problemu w formie ogólnego ustawodawstwa może być zrealizowane niezależnie od zasadniczych tendencyj społeczno-gospodarczych państwa — jest rozwój tego zagadnienia we Francji, będącej, jak wiadomo, klasyczną przedstawicielką liberalizmu. Wyjątkowo respektowaną tam zasadą było proklamowane nazajutrz po Wielkiej Rewolucji 1791 r. prawo wolności handlu, na podstawie którego każdy obywatel francuski, czujący się dotknięty jakiemkolwiek zarządzeniem czynnika publicznego — dajmy na to założeniem przedsiębiorstwa komunalnego, które wytwarzało mu konkurencję — zaskarżał je do Rady Stanu i przeważnie uzyskiwał wyrok likwidujący takie przedsiębiorstwo. Tak potężna liberalistyczna tradycja hamowała przez długie lata ekspansję przedsiębiorczości publicznej, która rozwijała się we Francji zupełnie bezplanowo do czasu, aż po wojnie, pod naciskiem okoliczności faktycznych, ustawodawca francuski przyszedł do przekonania, że działalność gospodarcza państwa i samorządu nietylko nie stoi w rozbieżności z zasadą wolnej konkurencji, lecz przeciwnie jest jej logicznem uzupełnieniem: skoro bowiem działalność gospodarcza stoi otworem dla wszystkich — to jakiż może być powód do usuwania od niej osób prawa publicznego? Jeśli posiadają one własny majątek — to trudno również uzasadnić, dlaczego nie wolno im eksploatować go tak samo, jak każdemu innemu właścicielowi.

Rozważania te powtórzyły się poniekąd przy rozwiązywaniu interesującej nas kwestji przedsiębiorstw mieszanych. Nieznane one były we Francji przed wojną, zdarzało się jednak, że związki samorządowe posiadały akcje spółek prywatnych, pochodzące z darowizn i zapisów. Udzielająca zezwolenia na przyjęcie tych darów władza nadzorcza polecała przeważnie związkom zbycie papierów wartościowych i lokowanie uzyskanych stąd funduszów w nieruchomościach. Jeśli jednak związek samorządowy pozostawał w drodze wyjątku właścicielem takich papierów — to nie starał się on bynajmniej korzystać z nich dla wpływania na kierunek działalności odnośnego przedsiębiorstwa i ograniczał się do traktowania ich jako zwykłej lokaty pieniężnej.

Analogiczny był stosunek związków do koncesjonowanych przedsiębiorstw, którym udzielały one subwencyj, nie starały się one z tego tytułu o uzyskanie wpływu na rozwój przedsiębiorstwa. Tak samo zatem, jak i w stosunku do bezpośredniej działalności przedsiębiorczej związków samorządowych, tak i w stosunku do ich udziału finansowego w przedsiębiorstwach prywatnych — ustawodawstwo przedwojenne nie zajmowało żadnego właściwie stanowiska: zagadnienie nie dojrzało poprostu do zasadniczego uregulowania, w stosunku zaś do poszczególnych przejawów wzbierającej w tym kierunku tendencji ustawodawca ograniczał się do fragmentarycznego ich regulowania.

Taka forma udziału czynnika publicznego w zakładaniu i administracji spółek akcyjnych, która nie ograniczałaby się wyłącznie do pobierania dywidendy, lecz dawałaby poza tem moż-

ność udziału w kierownictwie przedsiębiorstwa— powstała dopiero w okresie powojennym. Podczas wojny okazało się bowiem, że w szeregu wypadków koncesjonowane prywatne przedsiębiorstwa nie były w stanie utrzymać się o własnych siłach i istniały jedynie dzięki przyznawanym im przez gminy subwencjom. Podkreśliło to przestarzałość systemu, w którym koncesjonowane przedsiębiorstwo, korzystając ze wszystkich przywilejów, nie pozostawiało związkom najmniejszej cząstki swych zysków i wskazało na konieczność zastąpienia go innemi metodami, przy których związki samorządowe mogłyby brać udział nietylko w stratach, lecz i w zyskach przedsiębiorstwa. Zarzucano systemowi koncesyjnemu, że mimo warunków umowy wkładających wszelkie trudności, wynikające z prowadzenia przedsiębiorstwa, na barki przedsiębiorstwa — nie może on uchronić od ryzyka związków samorządowych, które, będąc wysoce zainteresowanemi w normalnem funkcjonowaniu przedsiębiorstwa, nie mogą uchylić się od udzielania mu pomocy finansowej za każdym razem, gdy jego równowaga zostaje zachwiana.

Ryzyko to zostało wielokrotnie zwiekszone wobec stosowania przez orzecznictwo Rady Stanu zasady, że niezależnie od warunków umowy, obowiązki przedsiębiorstwa mogą być zmodyfikowane na niekorzyść gminy w razie pogorszenia się sytuacji gospodarczej, która przy zawieraniu umowy koncesyjnej nie może być zgóry przewidziana.

Podnoszono wreszcie, że przy zwyczajnym systemie koncesyjnym gmina, będąc pozbawiona wszelkich zysków i narażona ponadto na ewentualne straty, nie posiadała przytem nawet możności nadzoru nad działalnością przedsiębiorstwa, którego kierownictwo spoczywało wyłącznie w rękach osób biorących koncesję. Nadzór ten wydawał się zresztą tem bardziej uzasadniony i konieczny, że przedsiębiorcy prywatni w daleko mniejszym naogół stopniu uwzględniali przy prowadzeniu przedsiębiorstwa interes publiczny, niż rentowność przedsiębiorstwa.

Dla uniknięcia tych trudności zabezpieczały sobie związki samorządowe wzamian za udzielone subwencje — niewielki udział w zyskach przedsiębiorstwa, względnie prawo nadzoru nad jego prowadzeniem, wykonywane przez komisarza związku, uprawnionego do udziału w posiedzeniach zarządu przedsiębiorstwa z głosem doradczym. Uprawnienia te uzyskiwano pod pretekstem gwarancji za udzielany przedsiębiorstwom kredyt lub jako kompensaty za dodatkowe przywileje w koncesjach; były to jednak wypadki naogół rzadkie, nie dające związkom poza wpływami moralnemi rzeczywistego wpływu na kierowanie przedsiębiorstwem.

Jednakowoż po wojnie stało się oczywiste, że udział związków komunalnych w kierowaniu przedsiębiorstwami jest nietylko pożądany, lecz i konieczny i to równie dla zabezpieczenia finansowych interesów poszczególnych związków, jak i dla zagwarantowania im należytego prowadzenia koncesjonowanego przedsiębiorstwa. Trudność polegała tylko na wynalezieniu odpowiedniej formy prawnej.

Po przeprowadzeniu wyczerpujących studjów ustawodawca francuski zdecydował się na zastosowanie formy g o s p o d a r k i m i e s z a n e j, w której udzielająca koncesji gmina skojarzona zostaje, jako przedstawicielka interesu publicznego, ze spółką prywatną, która reprezentuje przemysłowy charakter przedsiębiorstwa. Pomiędzy obu kontrahentów podzielone zostają obciążenia społeczne, odpowiedzialność za kierownictwo przedsiębiorstwem oraz zyski i straty. Forma ta łączy do pewnego stopnia władzę publiczną z przedsiębiorczością prywatną, kojarzy prawo publiczne z prawem handlowem oraz administrację z gospodarką. Udzielający koncesji związek samorządowy wchodzi tu w spółkę z przedsiębiorstwem prywatnem, wnosząc do niej kapitał rzeczowy lub pieniężny i otrzymuje wzamian akcje, dające mu prawo głosu w ogólnem zebraniu akcjonarjuszy, miejsce w zarządzie spółki i nawet możność obsadzenia stanowiska dyrektora.

Stosownie do powyższej koncepcji uchwalono we Francji po wojnie szereg aktów ustawodawczych. Dla systematycznego zapoznania się z ich całokształtem przejrzeć należy nietylko ustawodawstwo ogólne, zawarte w dekretach z dn. 26 XII 1926 r. oraz 17 II 1927 r., lecz i kilka wcześniejszych, fragmentarycznych dekretów, regulujących udział tak związków samorządowych jak i państwa w poszczególnych rodzajach przedsiębiorstw; — metoda ta jest wskazana nietylko dlatego, że omawiane dekrety nie utraciły dotychczas swej mocy obowiązującej, lecz i dlatego, że daje ona pojęcie o szeregu specjalnych gałęzi, w których zastosowanie przedsiębiorczości publicznej dało dobre rezultaty i skłoniło ustawodawcę do wydania w tej mierze definitywnych przepisów ogólnych.

Gospodarka mieszana zastosowana została we Francji po raz pierwszy na podstawie prawa z dn. 16.X 1919 r. o eksploatacji sił wodnych. Prawa, przewidujące udział państwa w zyskach przedsiębiorstw prywatnych, były już coprawda

wydawane poprzednio, lecz w ich szczątkowych formach nie można się było jeszcze dopatrywać omawianej powyżej zasady, na podstawie której czynnik publiczny i prywatny połączony zostaje we wspólnem kierownictwie przedsiębiorstwa. Zasada ta nie miała być zresztą uwzględniona również i w prawie z dn. 16 X 1919, w trakcie jednak jego opracowywania ustawodawca zwrócił uwagę na to, że przedsiębiorstwa eksploatujące siły wodne znajdują się w specjalnem położeniu: państwo nadaje im bowiem prawa nie do jakichś ewentualnych domniemanych dóbr, jak to ma np. miejsce przy koncesjach na kopalnie, lecz do wartości znanych, poprzednio już zinwentaryzowanych, czyli nadaje im prawa namacalne i obliczalne. W tym stanie rzeczy— ustawodawca uznał za możliwe rozszerzyć uprawnienia państwa poza przewidziane dotychczas w podobnych wypadkach granice i, stosując koncepcje gospodarki mieszanej, zezwolił na udział państwa w kierownictwie przedsiębiorstwa.

Wychodząc tedy z założenia, że siły wodne kraju są wspólnem bogactwem narodowem, niezależnie od tego czy w grę wchodzą duże spławne rzeki, czy też małe rzeczułki, prawo z dn. 16.X 1919 stanowi, że nikt nie ma prawa wykorzystywać energji sił wodnych niezależnie od ich rodzaju bez uprzedniego uzyskania koncesji względnie zezwolenia Państwa.

Uzyskania koncesji wymagają następujące rodzaje przedsiębiorstw.

1. Przedsiębiorstwa mające na celu dostawę energji wszelkiego rodzaju zakładom publicznym przy maksymalnej produkcji powyżej 150 kilowatów.
2. Niezależnie od tego, komu ma być dostarczana energja, o ile maksymalna produkcja przekraczać ma 500 kilowatów.

Pozostałe rodzaje przedsiębiorstw, eksploatujące siły wodne, zakładane być mogą po uzyskaniu zezwolenia.

Koncesje udzielane być mogą w formie ustawy lub dekretu Rady Stanu, zezwolenia natomiast wydaje Rada Stanu względnie prefekt.

Gdy właściwa jest forma zezwolenia, t. j. w wypadkach mniejszej wagi, państwo posiada tylko prawo do rocznej tenuty ustalanej stosownie do wysokości produkcji przedsiębiorstwa, oraz do opłat t. zw. domenjalnych — nie bierze ono jednak w żadnej formie udziału w kierownictwie przedsiębiorstwa. Gdy natomiast eksploatacja odbywa się na podstawie koncesji — państwo uprawnione jest nietylko do pobierania tenuty i innych przewidzianych w akcie koncesyjnym należności, lecz przedewszystkiem całe urządzenia przedsiębiorstwa przechodzą po upływie terminu koncesji na jego własność, poza tem zaś otrzymuje ono niezwłocznie po podpisaniu aktu udział w przedsiębiorstwie, zagwarantowany mu w formie odpowiedniej liczby akcyj, dających mu prawo do odpowiedniej części zysków przedsiębiorstwa oraz do współudziału w jego kierownictwie. Istotnie, art. 10 prawa z dn. 16.X 1919 przewiduje, że załączona do koncesyjnej umowy klauzula powinna ustalać ilość założycielskich akcyj, całkowicie pokrytych, które przejdą na własność państwa; ilość ta zależna jest od wartości źródła energji i rozmiarów oraz przeznaczenia przedsiębiorstwa.

Posiadanie tych akcyj daje państwu takie same uprawnienia, jak wszystkim prywatnym subskrybentom. Państwo otrzymuje te akcje niezależnie od tego czy przyjmuje ono udział w finansowaniu przedsiębiorstwa, czy też ogranicza się tylko do udzielenia samej koncesji, ponieważ i w tym ostatnim wypadku, zezwalając przedsiębiorcy na eksploatację bogactw naturalnych, oddaje mu do dyspozycji pewien kapitał rzeczowy.

Państwo może jednak okazać koncesjonarjuszowi pomoc finansową. W rzeczywistości prawo przewiduje, że koncesjonarjuszom mającym na celu dostarczanie energji elektrycznej instytucjom i przedsiębiorstwom publicznym, względnie takim, którzy podejmują się wykonania robót mogących wydatnie się przyczynić do meljoracji okolicznych gruntów lub regulacji rzek, i takim wreszcie, którzy prowadzą przedsiębiorstwa niezbędne dla obrony narodowej — państwo przyznawać może pomoc finansową w postaci pożyczek lub subwencyj. Przyczyniając się do regulacji wód przez udzielenie takiej pomocy w formie pożyczki — otrzymuje Państwo zamiast akcyj — obligacje przedsiębiorstwa, których ilość ustalona być winna w specjalnej klauzuli. Udzielenie pomocy w formie subwencji pociąga za sobą natomiast przekazanie państwu akcyj t. zw. „drugiej klasy", zwyczajnych, których właściwością jest, że otrzymują one dywidendę dopiero po potrąceniu pewnego procentu na rzecz innych akcyj oraz że w razie likwidacji przedsiębiorstwa zostają one pokryte w ostatniej kolejce. Ilość przypadających państwu akcyj zwyczajnych określona być winna również w osobnej klauzuli.

Wreszcie, jeśli państwo weźmie udział w finansowaniu przedsiębiorstwa, podpisując część kapitału akcyjnego, staje się ono z tego tytułu

zwykłym akcjonarjuszem przedsiębiorstwa i otrzymuje akcje „pierwszej klasy", t. zw. uprzywilejowane. Jeśli państwo staje się akcjonarjuszem przedsiębiorstwa na takich właśnie warunkach— to statut spółki i specjalne klauzule umowy przewidywać winny, stosownie do przepisów rozporządzenia z dn. 23.X 1923, warunki, na jakich państwo będzie reprezentowane na walnych zgromadzeniach akcjonarjuszy oraz w zarządzie i radzie nadzorczej spółki.

Przepisy te, jak się poniżej przekonamy, stanowią różnie, w zależności od tego czy państwo występuje w roli akcjonarjusza, czy też obligatarjusza spółki. Przedtem jednak zaznaczyć jeszcze należy, że stosownie do przepisów tegoż rozporządzenia z dn. 23.X 1923 reprezentantami państwa we władzach przedsiębiorstwa mieszanego mogą być tylko:

1. urzędnicy służby czynnej, urlopowani lub emerytowani następujących urzędów: Rady Stanu, Izby Obrachunkowej (N. I. K.) Inspekcji Finansów, urzędów: górniczego oraz dróg i mostów.
2. dyrektorowie departamentów zwyczajni i honorowi w zarządach głównych ministerstw, którzy na stanowiskach tych pozostawali co najmniej lat 5.
3. wicedyrektorowie zwyczajni oraz honorowi Ministerstwa Skarbu, mający poza sobą identyczny okres służby na tych stanowiskach.
4. urzędnicy Zarządu Domen Państwowych, mający również 5 lat służby w stopniu dyrektora.

Nominacje przedstawicieli podpisane być winny przez ministra skarbu i ministra robót publicznych. Stanowiące własność państwa papiery wartościowe składane zostają w Zarządzie Domen Państwowych, która zapewnia im konserwację i obsługę.

Państwo może być reprezentowane przez swego przedstawiciela we wszystkich walnych zebraniach — założycielskich, zwyczajnych i nadzwyczajnych; w każdem z nich rozporządza ono ilością głosów obliczoną stosownie do ilości posiadanych papierów spółki na zasadzie prawa o spółkach akcyjnych i przepisów statutowych.

W zarządzie i radzie nadzorczej państwo reprezentowane być winno co najmniej przez jednego przedstawiciela, jeśli jednak ilość posiadanych akcyj uprawnia je do tego — to ilość przedstawicieli może być odpowiednio powiększona. Ilość przedstawicieli w zarządzie i radzie nadzorczej przedsiębiorstwa zostaje ustalona proporcjonalnie do ilości posiadanych przez państwo akcyj spółki, musi ono jednak być w każdym razie reprezentowane przynajmniej przez jednego przedstawiciela.

Przedstawiciele państwa do rady nadzorczej mianowani zostają po zasięgnięciu opinji zarządu przedsiębiorstwa, mianowanie ich nie podlega jednak zatwierdzeniu walnego zgromadzenia. Biorą oni udział w posiedzeniach i działają na tych samych prawach, co i reszta członków Rady. Posiadanie przez nich własnych akcyj nie jest wymagane. Przepisy statutu w sprawie ilości akcyj, które zdeponować winni członkowie rady nadzorczej dla zagwarantowania skutków podejmowanych przez nich w sprawie przedsiębiorstwa decyzyj — stosują się w danym wypadku do państwa i to proporcjonalnie do ilości posiadanych przez nie w zarządzie i radzie nadzorczej przedstawicieli. Akcje te składane zostają w zarządzie spółki przez Zarząd Domen Państwowych.

Wynikająca z prowadzenia przedsiębiorstwa osobista odpowiedzialność cywilna przedstawicieli państwa we władzach spółki — obciąża całkowicie państwo. Osobiście ponoszą oni jedynie skutki ewentualnej odpowiedzialności karnej. Kadencja przedstawicieli państwa we władzach spółki biegnie równolegle z kadencją zwyczajnych członków tychże, może jednak ulegać wznowieniu. Wygasa ona natomiast z mocy samego prawa w razie wygaśnięcia tytułu, na mocy którego zostali oni mianowani, oraz w razie trwałej niemożliwości wykonywania przez nich obowiązków. Minister robót publicznych może w porozumieniu z ministrem skarbu zawiesić każdego przedstawiciela, z winy którego państwo poniosło odpowiedzialność cywilną, powinien on jednak dać przedstawicielowi takiemu możność uprzedniego złożenia wyjaśnień. Przedstawiciel państwa, który nie spowodował dla państwa odpowiedzialności cywilnej, naraził jednak w jakikolwiek sposób jego interesy — może być również odwołany ze swego stanowiska przez ministra robót publicznych w porozumieniu z ministrem skarbu; decyzję taką mogą ci ministrowie powziąć dopiero po wysłuchaniu opinji specjalnej komisji w składzie 6 członków powołanych z pośród kompetentnych urzędów państwowych w ilości $^2/_3$ oraz z pośród sfer przemysłowych w $^1/_3$.

Przedstawiciele państwa w przedsiębiorstwie mieszanem uprawnieni są do pobierania diet za udział w posiedzeniach oraz tantjem, wypłacanych wszystkim ogólnie członkom władz przedsiębiorstwa, nie mogą oni jednak przyjmować z ramienia spółki specjalnych manda-

tów ani otrzymywać specjalnych wynagrodzeń lub korzystać ze specjalnych świadczeń bez upoważnienia ministerstwa, które konieczne jest również dla przyjęcia przez przedstawiciela kierowniczego stanowiska w przedsiębiorstwie, jak np. stanowiska prezesa, wiceprezesa względnie dyrektora spółki.

Stanowiące własność państwa akcje podlegają ogólnym przepisom prawnym co do ich formy imiennej oraz sposobu dokonywania ewentualnych cesyj.

Jeśli państwo posiada obligacje przedsiębiorstwa, może być ono reprezentowane w jego łonie przez specjalnego komisarza oraz jego zastępcę, o ile nie jest już poza tem reprezentowane przez specjalnych delegatów, których mianowało z tytułu posiadanych poza tem akcyj przedsiębiorstwa. Kadencja komisarza rządowego trwa 3 lata i może być wznawiana bez ograniczenia. Państwo może go jednak odwołać w każdej chwili, zawiadamiając o tem jedynie władze przedsiębiorstwa. Komisarz obowiązany jest do przyjmowania udziału we wszystkich walnych zgromadzeniach oraz w posiedzeniach władz spółki, przyczem winien baczyć, by wszystkie jego uwagi, obchodzące państwo w charakterze wierzyciela spółki, wpisywane były do protokułu posiedzenia. Jeśli poza tem jakakolwiek decyzja zarządu jest zdaniem komisarza sprzeczna z umową koncesyjną lub z warunkami, na jakich udzielona została przedsiębiorstwu pomoc finansowa, winien on pisemnie zawiadomić zarząd o swych obserwacjach i domagać się powzięcia nowej uchwały. Zakwestjonowana przez komisarza uchwała zarządu zostaje na skutek takiego pisma zawieszona, niezależnie od ustosunkowania się do niej zarządu spółki, aż do czasu wypowiedzenia się w tej materji Ministerstwa Robót Publicznych, któremu komisarz winien jest przesłać odpis swego pisma do zarządu spółki niezwłocznie po jego wysłaniu. O decyzji swej Ministerstwo winno zawiadomić zarząd spółki w ciągu dni 8, w przeciwnym bowiem razie zarząd spółki ma prawo przejść nad sprawą do porządku, biorąc wykonanie zaczepionej przez komisarza uchwały na swoją wyłączną odpowiedzialność. W razie potrzeby może komisarz w porozumieniu z naczelnym inżynierem spółki przeprowadzać rewizje inwentarza, materjałów i ksiąg przedsiębiorstwa oraz wszelkich dotyczących jego działalności dokumentów. Analogiczne uprawnienia przysługują podczas nieobecności komisarza — jego zastępcy.

Treść wyżej przytoczonych przepisów prawa z dn. 16 października 1919 r. oraz rozporządzenia z dn. 23 X 1933 — stanowią nader wyraźny przykład stosowania gospodarki mieszanej przez państwo. Akty powyższe nie ograniczają jednak tych zadań do państwa, rozciągając je również i na związki samorządowe.

W rzeczywistości w art. 23 prawo z dnia 16 X 1919 ustala, że związki samorządowe i międzykomunalne, jak również departamenty oraz wszelkie instytucje publiczne, uprawnione zostają do udziału finansowego w zakładaniu i eksploatacji przedsiębiorstw eksploatujących siły wodne, uzyskując z tego tytułu takie same uprawnienia, co i państwo, a mianowicie:

1. Udzielając kredytu na urządzenie wodne — zyskują one prawo do odpowiedniej ilości obligacyj.

2. W razie udzielenia na analogiczne cele subwencji — nabywają one pakiet zwyczajnych akcyj przedsiębiorstwa w ilości proporcjonalnej do wniesionego kapitału.

3. Przy podpisaniu przez nie pewnej części kapitału zakładowego — stają się one właścicielami odpowiedniej ilości akcyj uprzywilejowanych.

4. We wszystkich powyższych wypadkach — uzyskują one prawo do wysyłania swych przedstawicieli do władz spółki.

Art. 23 prawa dodaje jednak, że wszystkie spadające z powyższych tytułów na gminę zobowiązania winny dla uprawomocnienia uzyskać zatwierdzenie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministerstwem, w którego resorcie znajdować się będzie administracja siłami wodnemi kraju.

Tak więc — wszystkie związki samorządowe, biorące udział w finansowaniu przedsiębiostw eksploatujących siły wodne, uzyskują tem samem prawo do udziału w kierownictwie przedsiębiorstwem. Jakież są te prawa?

Prawo z dn. 16 X 1919 kwestji tej dokładnie nie sprecyzowało, ograniczając się do ustalenia samej zasady o reprezentacji związków we władzach stanowiących przedsiębiorstwa. Warunki tej reprezentacji ustalone zostały dopiero rozporządzeniem z dn. 29 IV 1931 r., w sposób zresztą analogiczny do rozporządzenia z dn. 23 X 1923 o przedsiębiorstwach mieszanych, w których udział bierze państwo.

Stosownie do powołanego rozporządzenia z dn. 29 IV 1931 wszelkiego rodzaju związki samorządowe i instytucje publiczne, które pragną wziąć udział w finansowaniu przedsiębiorstw eksploatujących siły wodne na warunkach przewidzianych prawem z dn. 16 X 1919, powinny spowodować, by w statutach koncesjonowanych

przedsiębiorstw umieszczone zostały przepisy, zatwierdzone przez ministrów robót publicznych oraz spraw wewnętrznych i ustalające, na jakich warunkach zainteresowane osoby prawno publiczne reprezentowane będą we władzach spółki. Przepisy powyższe zatwierdzane zostają po ewentualnem porozumieniu z ministrami, do resortu których należy nadzór nad działalnością odnośnych osób prawa publicznego.

Papiery wartościowe, które wydane zostaną finansującym przedsiębiorstwo zw. samorządowym i innym osobom prawa publicznego, winny mieć formę imienną i podlegają wszystkim obowiązującym w tym względzie przepisom ogólnym. Przekazywane one zostają wydziałom finansowym zainteresowanych związków samorządowych, które obowiązane są do ich przechowania oraz zapewnienia im całkowitej obsługi.

Zostając akcjonarjuszami spółki, związki samorządowe i inne osoby prawa publicznego winny być reprezentowane we wszystkich jej władzach przez swoich delegatów. Winny to być osoby narodowości francuskiej i posiadać pełnię praw obywatelskich. Mianowanie ich należy do kompetencji organów stanowiących zainteresowanych związków samorządowych, które dokonują ich wyboru w tajnem głosowaniu i absolutną większością głosów; wyznaczeni w ten sposób przedstawiciele nie podlegają zatwierdzeniu walnego zgromadzenia akcjonarjuszy i nie są również zobowiązani do osobistego posiadania akcyj przedsiębiorstwa. Przysługują im z mocy samego prawa takie same uprawnienia, jak i wszystkim innym członkom władz spółki, tak w stosunku do przedsiębiorstwa, jak i wobec osób trzecich. Rozporządzają oni ilością głosów, która zostaje ustalona na zasadzie przepisów statutu proporcjonalnie do ilości posiadanych przez związek akcyj. Statut spółki przewiduje również i ilość wybieranych przez związek do władz spółki delegatów, która odpowiadać powinna również procentowemu stosunkowi posiadanych przez związek akcyj do ogólnej ich liczby. Przepisy o akcjach gwarancyjnych, które według ustawodawstwa francuskiego wszyscy członkowie zarządu spółki akcyjnej zdeponować powinni jako gwarancję za ewentualne, przewidziane prawem, niepomyślne skutki ich kierownictwa — odnoszą się do reprezentowanych związków samorządowych i innych osób prawa publicznego. Akcje te są imienne i niepozbywalne.

Powstała w związku z wykonywaniem swego mandatu we władzach spółki odpowiedzialność cywilna delegata — obarcza bezpośrednio reprezentowany przezeń związek samorządowy, przeciwnie rzecz ma się z ewentualną odpowiedzialnością karną, którą ponosi sam delegat.

Kadencja delegatów biegnie równolegle z kadencja prywatnych członków władz spółki, może jednak ulegać wznowieniu.

Delegat, z którego winy związek samorządowy poniósł odpowiedzialność cywilną lub który w jakikolwiek sposób naraził na szwank jego interesy, może być po przesłuchaniu oraz za zgodą władz nadzorczych zwolniony z zajmowanego stanowiska przed upływem kadencji.

Za udział w posiedzeniach przedstawiciele związków samorządowych mają prawo pobierać diety w wysokości przyznawanej wszystkim innym członkom władz spółki. Organa stanowiące reprezentowanych związków samorządowych ustalają, czy przypadające od przedsiębiorstwa tantjemy mają być dzielone pomiędzy delegata a związek i w razie pozytywnym ustalają stosunek tego podziału.

Delegaci związków samorządowych nie mają prawa przyjmować z ramienia spółki żadnych specjalnych mandatów, pobierać wyjątkowych wynagrodzeń lub remuneracyj oraz korzystać ze specjalnych przywilejów — bez zezwolenia swych mandatarjuszy, które niezbędne jest również dla objęcia przez nich kierowniczych stanowisk w przedsiębiorstwie, jak prezesa, wiceprezesa lub dyrektora.

Jeśli, stosownie do przepisów prawa z dn. 16 X 1919 r. związki samorządowe nabywają obligacje koncesjonowanego przedsiębiorstwa, to uzyskują one z tego tytułu prawo do reprezentowania w nim swoich interesów za pośrednictwem komisarza oraz w razie potrzeby—jego zastępcy, o ile, jako akcjonarjusze przedsiębiorstwa, nie są one już w niem reprezentowane przez delegatów.

Komisarz oraz zastępca mianowani zostają z zachowaniem przepisów właściwych przy mianowaniu delegatów, których związki wysyłają z tytułu posiadania akcyj przedsiębiorstwa.

Jeśli obligacje przedsiębiorstwa należą do kilku związków—wówczas mogą one być reprezentowane w jego łonie przez jednego tylko wspólnego komisarza oraz zastępcę. Zarząd przedsiębiorstwa zobowiązany jest do wystąpienia wobec zainteresowanych związków z inicjatywą o uzgodnienie ich opinij w sprawie wyboru komisarza. Jeśli kandydatura ta w ciągu 2 miesięcy nie zostanie uzgodniona, wówczas komisarz i zastępca winni być mianowani przez ministra robót publicznych w porozumieniu z ministrem spraw wewnętrznych.

Kadencja komisarza ustalona jest na okres 3 lat z tem, że mandat jego może być wznawiany.

Komisarz obowiązany jest brać udział w walnych zgromadzeniach akcjonarjuszy oraz w posiedzeniach zarządu i jeśli uznaje przytem, że jakiekolwiek projektowane posunięcia zarządu spółki interesować mogą reprezentowane przezeń związki w ich charakterze wierzycieli spółki — to ma on prawo domagać się wniesienia swych uwag do protokułu. W razie zaś powzięcia przez władze spółki uchwał sprzecznych z warunkami umowy — może komisarz żądać powtórnego ich uchwalenia. Powyższy sprzeciw winien być wniesiony w 5 dniowym terminie na piśmie, powtórne zaś zebranie zarządu nie może mieć miejsca przed upływem 8 dni od daty otrzymania powyższego sprzeciwu.

Komisarz ma prawo kontrolowania ksiąg i inwentarza przedsiębiorstwa, którą wykonuje z pomocą i w porozumieniu z jego dyrektorem finansowym.

Podczas nieobecności komisarza wszystkie jego uprawnienia przechodzą na jego zastępcę.

Udział czynnika kolegjalnego w administracji ogólnej.

(Ciąg dalszy).

15. *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 września 1931 r w sprawie przeprowadzenia drugiego powszechnego spisu ludności (Dz. U. poz. 629)* przewidywało powoływanie przez powiatowe władze administracji ogólnej komisarzy spisowych, których zadaniem było przeprowadzenie spisu ludności, budynków, miejscowości i t. p. Komisarze spisowi otrzymywali odpowiednią nominację, a w czasie wykonywania czynności spisowej stali pod prawną ochroną przysługującą urzędnikom państwowym.

Ponadto cytowane rozporządzenie znało jeszcze inną formę udziału czynnika obywatelskiego w wykonywaniu zadań administracji publicznej, mianowicie miejskie, powiatowe i wojewódzkie komisje spisowe, złożone z przedstawiciela władzy spisowej jako przewodniczącego i z powołanych przez niego członków z pośród działaczy samorządowych, przedstawicieli instytucyj społecznych i gospodarczych oraz miejscowych urzędników państwowych i samorządowych. Komisje te—jako organ doradczy i pomocniczy władz spisowych—miały na celu wykonanie prac przygotowawczych, rozwinięcie propagandy spisowej, wyszukanie oraz przygotowanie komisarzy spisowych, dokonanie podziału obszaru na okręgi spisowe i t. p.

16. Nieobowiązujące już dziś skutkiem upływu terminu *rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 16 listopada 1931 r. w sprawie wykonania ustawy o uiszczaniu niektórych zaległych podatków w naturze na cele bezpośredniej pomocy bezrobotnym (Dz. U. poz. 806)* zawierało w odniesieniu do interesującego nas tematu przepisy następujące:

§ 5. Do przyjmowania . . . produktów dostarczonych na poczet zaległych podatków — powołane są powiatowe komisje odbiorcze, tworzone w miarę potrzeby przez właściwych starostów.

W skład powiatowych komisyj odbiorczych wchodzą: starosta względnie jego przedstawiciel w charakterze przewodniczącego, oraz jako członkowie przedstawiciel urzędu skarbowego, delegat magistratu względnie wydziału powiatowego i dwaj przedstawiciele miejscowych organizacyj rolniczych lub rolniczo-handlowych . . .

Do kompetencji powiatowych komisyj odbiorczych należy:

1) orzekanie z uwzględnieniem postanowień niniejszego rozporządzenia, na zasadzie deklaracyj i nadesłanych próbek, o tem, czy zadeklarowane produkty mogą być przyjęte;

2) ustalanie terminu i miejsca odbioru produktów;

3) wysyłanie do odbioru tych produktów delegatów, wymienionych w § 14;

4) rozstrzyganie odwołań od decyzyj tych delegatów;

5) ustalanie cen drzewa opałowego.

§ 14. Odbioru produktów, dostarczonych przez podatników na spłatę zaległości podatkowych, dokonywają dwaj upoważnieni przez właściwego starostę delegaci, powołani przez powiatową komisję odbiorczą, z których jeden jest przedstawicielem starosty, drugi zaś fachowcem, — przedstawicielem organizacyj rolniczych, lub też rolniczo-handlowych względnie przy odbiorze drzewa — rzeczoznawcą leśnym . . .

Od decyzyj delegatów przysługuje podatnikowi zażalenie do powiatowej komisji odbiorczej, która wyda orzeczenie ostateczne . .

W świetle przytoczonych przepisów nie ulega wątpliwości, że powiatowe komisje odbiorcze działały z ramienia powiatowych władz administracji ogólnej, ponieważ te właśnie władze oceniały potrzebę tworzenia takich komisyj i powoływały je oraz ponieważ przewodniczył w nich starosta względnie jego przed-

stawiciel. Podobnie przedstawiała się sprawa z delegatami, o których mówił § 14.

Tem niemniej powiatowe komisje odbiorcze posiadały samodzielny zakres działania z prawem wydawania ostatecznych orzeczeń, czyli że zastępowały one władze administracyjne w wydawaniu decyzyj. Spostrzegamy nawet pewnego rodzaju dwuinstancyjność: delegaci wydawali decyzje w I instancji, a w II i ostatecznej instancji orzekała komisja. Mamy tu przeto dalszy z rzędu fragment systemu kolegjalnego w administracji.

Zupełnie analogiczne przepisy zawiera wydana na zasadzie ustawy z dnia 16 marca 1933 r. o Funduszu Pracy (Dz. U. poz. 163) instrukcja Ministrów: Skarbu, Spraw Wewnętrznych, Przemysłu i Handlu, Opieki Społecznej, Komunikacji oraz Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 13 czerwca 1933 r. w sprawie trybu przyjmowania świadczeń w naturze (Mon. Pol. poz. 183).

17. *Ustawa z dnia 18 lutego 1932 r. zmieniająca niektóre postanowienia ustawy z dnia 6 maja 1924 r. o pomocy państwowej na odbudowę budynków zniszczonych lub uszkodzonych wskutek działań wojennych (Dz. U. poz. 131)* nadała artykułowi 11 ust. 3 nowelizowanej ustawy następujące brzmienie:

O częściowem względnie całkowitem umorzeniu pożyczki decydować będzie na podstawie opinji komisji, w art. 10 wymienionej, komisja wojewódzka, złożona z wojewody lub jego zastępcy, jako przewodniczącego, prezesa sądu okręgowego . . ., prezesa właściwej izby skarbowej lub jego zastępcy, delegata Ministerstwa Robót Publicznych oraz trzech delegatów samorządu powiatowego, wybranych przez sejmik, względnie radę powiatową zainteresowanego powiatu.

Komisja wojewódzka może przy umarzaniu pożyczek powziąć decyzję, którym poszkodowanym nie należy potrącać poprzednio otrzymanych zapomóg na odbudowę. . .

Cytowany wyżej art. 10 ustawy z 1924 r. przewidział, iż do orzekania i ustalania, czy i w jakiej wysokości pożyczka na odbudowę może być udzielona, jako też do opinjowania o przyznaniu ulg powołane będą przy starostwach powiatów, objętych działalnością państwowej pomocy na odbudowę, pożyczkowe komisje odbudowy, w skład których wchodzić będą m. in. delegaci samorządu powiatowego oraz przedstawiciele zainteresowanej gminy. Od uchwał pożyczkowych komisyj odbudowy nie przyznano stronom prawa odwołania się do jakiejkolwiek wyższej instancji.

Widzimy, że zarówno pożyczkowe komisje odbudowy, jak i komisje wojewódzkie powołane zostały do samodzielnego decydowania w sprawach przez ustawę im przekazanych. Samodzielność ta została nawet posunięta aż do nadania uchwałom tych komisyj mocy decyzyj ostatecznych, niezaskarżalnych w administracyjnym toku instancyj. Ponieważ wspomniane komisje podejmują uchwały większością głosów, przeto i w tym przypadku mamy do czynienia z systemem kolegjalnym, o którym już kilkakrotnie była mowa.

Wytyczne dla komisyj wojewódzkich przy podejmowaniu przez nie decyzyj o umorzeniu pożyczek na odbudowę zawarte zostały w rozporządzeniu Ministra Skarbu z dnia 4 września 1932 r. (Dz. U. poz. 718).

18. *Ustawa z dnia 12 marca 1932 r. o ułatwieniu spłaty uciążliwych zobowiązań, obciążających gospodarstwa rolne (Dz. U. poz. 221)* przewidziała, iż celem uzyskania środków pieniężnych na spłatę zaległości z tytułu podatków oraz uciążliwych długów właściciele nieruchomości ziemskich mogli być upoważnieni do przeprowadzenia parcelacji na oddłużenie na podstawie zaświadczeń, stwierdzających potrzebę i celowość zamierzonej parcelacji. Wspomniane zaświadczenia wydawali wojewodowie, decydując według swobodnego uznania na podstawie opinij specjalnych komisyj z udziałem czynnika obywatelskiego. Ustawa zleciła Ministrowi Rolnictwa i Reform Rolnych określenie w drodze rozporządzenia organizacji i składu tych komisyj.

Odnośne rozporządzenie zostało wydane dnia 6 czerwca 1932 r. i ogłoszone w Dzienniku Ustaw pod poz. 472. Przepisało ono, iż opinje co do potrzeby i celowości zamierzonej parcelacji wydawać będzie w każdem województwie komisja specjalna nosząca nazwę „Wojewódzki Komitet do spraw finansowo-rolnych". W skład komitetu wchodzili m. in. wojewoda lub wyznaczony przez niego zastępca jako przewodniczący oraz jako członkowie trzej przedstawiciele publicznych, prywatnych i spółdzielczych instytucyj finansowych, przedstawiciel izby przemysłowo-handlowej tudzież czterech przedstawicieli organizacyj rolniczych.

Komitet działał wyłącznie jako organ opinjodawczy. Jego uchwały (opinje) zapadały normalną większością głosów, przyczem w razie równości głosów przeważało stanowisko przewodniczącego. Wysłuchanie opinji komitetu było prawnie konieczne, lecz nie wiążące władzę, gdyż wojewoda był powołany do wydania decyzyj „według swobodnego uznania".

19. Nieobowiązujące już dziś w znacznej części skutkiem upływu terminu *rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 października 1932 r. w sprawie obniżenia kosztów administracji komunalnej (Dz. U. poz. 777)* powołało powiatowe i wojewódzkie komisje oszczędnościowe, których zadaniem było przedstawianie samorządowym władzom nadzorczym wniosków co do ewentualnego obniżenia kosztów administracji ogólnej i kosztów administracji przedsiębiorstw komunalnych w poszczególnych związkach samorządowych.

Przewodniczącego wojewódzkich komisyj oszczędnościowych powoływał Minister Spraw Wewnętrznych, przewodniczącego komisyj powiatowych — wojewoda. Jako członkowie zasiadali w komisjach m. in. przedstawiciele płatników podatków, wyznaczeni przez wydział wojewódzki względnie powiatowy. Okresem urzędowania komisyj oszczędnościowych był rok budżetowy 1932/33. Bliższe dane co do sposobu powoływania członków komisyj oszczędnościowych zawierało pismo okólne Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z dnia 31 października 1932 r. (Dz. Urz. M. S. Wewn. Nr. 17, poz. 231).

20. Wydana na zasadzie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 marca 1932 r. (Dz. U. poz. 255) przez Ministra Spraw Wewnętrznych *instrukcja z dnia 21 maja 1932 r. w sprawie statystyki produkcji rolnej (Mon. Pol. poz. 150)* zaleciła w § 6, by powiatowe władze administracji ogólnej utworzyły komisje powiatowe pod przewodnictwem starosty lub jego zastępcy, w skład których weszliby m. in. przedstawiciele spółdzielczości rolniczej, doświadczalnictwa rolnego, zawodowych organizacyj rolniczych i innych znawców rolnictwa, a to celem skontrolowania przez te komisje nadsyłanych przez zarządy gmin zestawień, dotyczących powierzchni zasiewów i określenia wysokości plonów.

Jak widzimy, komisjom tym nadany został wyłącznie charakter pomocniczy, gdyż powołane zostały one jedynie do sprawowania pewnych funkcyj technicznych w zamiarze odciążenia powiatowych władz administracji ogólnej od czynności kontrolnych.

21. *Rozporządzenie Ministra Komunikacji i Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 15 stycznia 1933 r. o ruchu pojazdów mechanicznych na drogach publicznych (Dz. U. poz. 55)* upoważniło w § 17 Ministra Komunikacji do przekazania odpowiednim organizacjom społecznym na warunkach szczegółowo ustalonych prawa dokonywania oględzin pojazdów mechanicznych i oceniania próbnej jazdy samochodów. Normalnie czynności te były sprawowane przez urzędników technicznych urzędów wojewódzkich. Na podstawie wyników oględzin pojazdu i próbnej jazdy wojewódzka władza administracji ogólnej albo wydaje albo odmawia wydania właścicielowi pojazdu mechanicznego tymczasowego zaświadczenia o rejestracji, dopuszczającego pojazd do ruchu.

Powołane rozporządzenie przewidziało zatem możność przekazania pewnych funkcyj, sprawowanych przez władze administracji ogólnej, instytucjom społecznym — czyli czynnikowi obywatelskiemu. Nie dotyczy to oczywiście podejmowania decyzyj, które w każdym przypadku w tego rodzaju sprawach zostały zastrzeżone urzędom wojewódzkim.

22. *Ustawa z dnia 29 marca 1933 r. o rzeźniach z prawem wyłączności (Dz. U. poz. 280)* zawiera w interesującej nas kwestji przepisy następujące:

Art. 4. Gmina obowiązana jest wynagrodzić osobom, posiadającym rzeźnie na obszarze gminy . . . udowodnione rzeczywiste szkody, powstałe przez wprowadzenie wyłączności.

Art. 5. Osoby, wymienione w art. 4, winny zgłosić swe roszczenia do właściwej władzy . . .

O roszczeniu rozstrzyga właściwa władza po wysłuchaniu opinji powołanej przez siebie komisji szacunkowej. Skład i sposób powołania komisyj szacunkowych określa Minister Spraw Wewnętrznych.

Art. 7. Uchwały . . . wymagają do swej ważności zatwierdzenia przez właściwego Wojewodę, z którym współdziała w tym zakresie wydział wojewódzki (izba wojewódzka) z głosem stanowczym . . .

Jak widzimy, ustawa przewiduje współudział dwóch ciał kolegjalnych. Jaki będzie skład owych komisyj szacunkowych, to określi dopiero rozporządzenie wykonawcze. Natomiast co się tyczy zatwierdzania uchwał gminnych, to sama ustawa powołuje do współdziałania z wojewodą ciało kolegjalne, przewidziane przez rozporządzenie z dnia 19 stycznia 1928 r. o organizacji władz. Wydziałowi wojewódzkiemu (izbie wojewódzkiej) zastrzeżono współdziałanie z głosem stanowczym.

23. *Ustawa z dnia 23 marca 1933 r. o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego (Dz. U. poz. 294)* zawiera w odniesieniu do omawianego zagadnienia takie postanowienia:

Art. 13. (2) Na stanowisko sekretarza gminnego mogą być powoływane tylko osoby, które posiadają przepisane wykształcenie, odbyły praktykę i złożyły egzamin

z zakresu wymagań fachowych i umiejętności praktycznych. Na pozostałe stanowiska w gminie wiejskiej mogą być powoływane tylko osoby, które posiadają przepisane wykształcenie. Wojewoda po zasięgnięciu opinji wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) władny jest zwolnić kandydata od wymaganego cenzusu wykształcenia, jeżeli złoży on przepisany egzamin zastępczy.

Art. 14. (1) Sekretarza gminnego powołuje i zwalnia wójt na podstawie uchwały zarządu gminnego, działającego w tym zakresie kolegjalnie, po zatwierdzeniu uchwały przez starostę powiatowego, który zasięga uprzednio opinji wydziału powiatowego...

W obu przytoczonych wyżej przypadkach mamy zasięganie opinij ciał kolegjalnych ustalonych przez rozporządzenie o organizacji i zakresie działania władz administracji ogólnej. Stylizacja cytowanych przepisów wskazuje na to, że chodzi tu o obligatoryjne zasięganie opinij wydziału wojewódzkiego względnie powiatowego.

O komisjach egzaminacyjnych dla kandydatów na sekretarzy gminnych będzie mowa w rozdziale następnym.

24 *Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. o zespoleniu urzędów ziemskich z władzami administracji ogólnej i organizacji komisyj ziemskich (Dz. U. poz. 635)* postanowiło m. in.:

Art. 3. (1) Ustanawia się przy Ministrze Rolnictwa i Reform Rolnych Główną Komisję Ziemską.

(2) Główna Komisja Ziemska rozpoznaje odwołania wniesione od orzeczeń wojewódzkich komisyj ziemskich (art. 6); może ona jednak zaskarżone orzeczenie wojewódzkiej komisji ziemskiej zmienić lub znieść z urzędu również w części niezaskarżonej, jeżeli orzeczenie to narusza przepisy prawa.

Art. 6. (1) Ustanawia się przy każdym województwie — wojewódzką komisję ziemską.

(2) Wojewódzka komisja ziemska orzeka w sprawach przekazanych jej przez właściwe ustawy.

Art. 7. (1) Przewodniczącym wojewódzkiej komisji ziemskiej jest wojewoda.

Art. 8. (1) W skład wojewódzkiej komisji ziemskiej, prócz przewodniczącego, wchodzą z głosem stanowczym:

a) jeden członek lub jego zastępca, delegowani przez Ministra Sprawiedliwości z pośród sędziów sądu okręgowego;

b) jeden członek lub jego zastępca, delegowani przez wojewodę z pośród urzędników administracji rolnictwa i reform rolnych;

c) dwaj członkowie lub ich zastępcy, powołani przez wojewodę z pośród kandydatów, przedstawionych w podwójnej liczbie przez właściwą izbę rolniczą.

(2) Ponadto wojewoda ma prawo delegować na posiedzenia komisji podległych sobie urzędników, jako referentów z głosem doradczym.

Art. 11. ...

(2) Do ważności posiedzeń komisyj ziemskich potrzebna jest obecność trzech członków lub ich zastępców, w tem również przewodniczącego.

(3) Orzeczenia komisyj ziemskich zapadają większością głosów obecnych członków; w razie równości głosów przeważa zdanie, za którem wypowiada się przewodniczący.

Art 13. (1) Od orzeczeń wydanych w pierwszej instancji w sprawach administracji reform rolnych przez ... wojewódzkie komisje ziemskie ... służy stronie odwołanie w ciągu 14 dni ...

W świetle przytoczonych przepisów można stwierdzić, że komisje ziemskie posiadają własny zakres działania z prawem wydawania samodzielnych orzeczeń. Od orzeczeń wojewódzkich komisyj ziemskich przysługuje odwołanie do Głównej Komisji Ziemskiej. Ponieważ orzeczenia tych komisyj zapadają kolegjalnie, przyczem decyduje większość głosów, przeto mamy tu do czynienia z systemem kolegjalnym w administracji, o którym była mowa na wstępie.

Wypada ponadto zauważyć, iż rozporządzenie przeprowadziło rozróżnienie pomiędzy stałymi członkami komisyj ziemskich (art. 8 ust. 1), a członkami dorywczymi (art. 8 ust. 2); pierwszym przysługuje przy wydawaniu orzeczeń głos stanowczy, drudzy posiadają tylko głos doradczy.

25. *Ustawa z dnia 10 marca 1934 r. o ochronie przyrody (Dz. U. poz. 274)* przewidziała w art. 14, iż Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego będzie mógł po wysłuchaniu opinji Państwowej Rady Ochrony Przyrody powoływać dla pewnych obszarów komitety ochrony przyrody, określając zarazem organizację, skład, siedziby i zadania tych komitetów. Według ustawy zadania wspomnianych komitetów mogą być przez tegoż Ministra powierzone organizacjom społecznym, które mają na celu ochronę przyrody.

Ponieważ przepisy wykonawcze do tej ustawy dotąd się nie ukazały, przeto oczywiście trzeba się ograniczyć do zasygnalizowania zamiaru powołania takich komitetów. Z całokształtu przepisów ustawy zdaje się wynikać: 1) że czynnik obywatelski będzie tam reprezentowany w każdym razie oraz 2) że omawiane komitety będą posiadały charakter ciała opinjodawczego i pomocniczego.

26 *Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. o poprawie gospodarki i finansów związków samorządowych (Dz. U. poz 846)* głosi m. in.:

Art. 9. (1) Dla celów oddłużenia i obniżenia kosztów administracji poszczególnych związków samorządowych powołuje się komisje oszczędnościowo-oddłużeniowe dla samorządu przy urzędach wojewódzkich. . .

Art. 10. (1) W skład komisji wchodzą: przewodniczący, powołany . . . przez Ministra Spraw Wewnętrznych . . . po jednym—przedstawiciele Ministrów: Spraw Wewnętrznych, Skarbu i Przemysłu i Handlu; dwóch przedstawicieli rady wojewódzkiej (w województwach zachodnich — sejmiku wojewódzkiego, w województwach południowych — wydziału wojewódzkiego); członkowie powołani przez Ministra Spraw Wewnętrznych. . . na wniosek przewodniczącego komisji.

(2) Szczegółową organizację oraz tryb postępowania komisyj ustalą Ministrowie: Spraw Wewnętrznych, Skarbu oraz Przemysłu i Handlu.

Art. 11. (1) Do kompetencji komisji w zakresie akcji oszczędnościowej należy składanie właściwej władzy nadzorczej i Centralnej Komisji:

1) wniosków co do obniżenia kosztów administracji ogólnej działów specjalnych oraz kosztów administracji wszelkich urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw związku samorządowego;

2) wniosków co do zracjonalizowania metod pracy w poszczególnych działach samorządu terytorjalnego.

(2) Do kompetencji komisji w zakresie akcji oddłużeniowej należy:

(1) ustalenie planów oddłużenia poszczególnych związków samorządowych oraz uzgadnianie tych planów z wierzycielami i dłużnemi związkami samorządowemi po wysłuchaniu stron;

(2) wszelkie sprawy, związane z ustaleniem planu oddłużeniowego, o ile nie są zastrzeżone innym organom.

Art. 20. (1) Jeżeli w ciągu 3 miesięcy od daty ogłoszenia przez komisję w dzienniku wojewódzkim planu oddłużenia związku samorządowego strony interesowane nie wniosą sprzeciwu, komisja postanowieniem stwierdza, że plan oddłużenia jest prawomocny i stanowi układ, obowiązujący strony jak układ w sądowem postępowaniu układowem. Postanowienie to komisja ogłasza w dzienniku wojewódzkim.

(2) W przypadku zgłoszenia sprzeciwu plan oddłużenia wymaga zatwierdzenia przez Centralną Komisję. . .

Według wykonawczego rozporządzenia Ministrów: Spraw Wewnętrznych, Skarbu oraz Przemysłu i Handlu z dnia 16 kwietnia 1935 r. o organizacji i trybie postępowania komisyj oszczędnościowo-oddłużeniowych dla samorządu (Dz. U. poz. 231) do ważności posiedzeń komisyj konieczna jest obecność połowy członków, w tem przewodniczącego komisji lub jego zastępcy. Uchwały komisji zapadają większością głosów obecnych członków; w razie równości głosów przeważa zdanie, za którem wypowiedział się przewodniczący (§ 7). Komisja ma prawo badać budżety, zamknięcia rachunkowe, sprawozdania i wszelkie akta i dokumenty poszczególnych związków samorządowych, tudzież ich urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw oraz przeprowadzać lustracje na miejscu przez swych delegatów i rzeczoznawców (§ 8).

Jak widzimy, komisje oszczędnościowo-oddłużeniowe działają zupełnie samoistnie i są uprawnione do wydawania postanowień prawomocnych. W razie zgłoszenia przez strony sprzeciwu przeciwko postanowieniu komisji, działającej przy urzędzie wojewódzkim, sprawę rozpatruje w drugiej i ostatecznej instancji Centralna Komisja Oszczędnościowo-Oddłużeniowa.

Wypada zauważyć, że przewodniczącym komisji wojewódzkiej nie musi być wojewoda, gdyż ani dekret, ani rozporządzenie wykonawcze takiego warunku nie stawiają.

Komisje podejmują postanowienia kolegjalnie, przyczem zagadnienie zostaje rozstrzygane większością głosów członków obecnych na posiedzeniu. Mamy tu przeto znowu jeden z przykładów systemu kolegjalnego w administracji.

27. *Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. o połączeniu Funduszu Bezrobocia z Funduszem Pracy (Dz. U. poz. 849)* przewidziało tworzenie pod przewodnictwem wojewodów wojewódzkich rad Funduszu Pracy—jako organów opinjodawczych. Wspomniane rady mają się składać z przedstawicieli miejscowego samorządu terytorjalnego i gospodarczego, przedstawicieli pracodawców i pracowników oraz osób zajmujących się teoretycznie i praktycznie sprawami społecznemi i gospodarczemi. Członków rady ma powoływać wojewoda. Sposób powoływania przedstawicieli, zakres działania i tryb postępowania tych rad określa statut Funduszu Pracy.

28. *Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. o rzeczowych świadczeniach wojennych (Dz. U. poz. 859)* zawiera w interesującej nas kwestji przepisy następujące:

Art. 80. (1) Do ustanowienia cenników przedmiotów świadczeń rzeczowych powołane są: wojewódzkie komsje cennikowe i Główna Komisja Cennikowa.

(2) Cenniki są podstawą do wypłaty wynagrodzenia za przedmiot świadczenia, objęty cennikiem.

Art 82 (1) Przewodniczącym wojewódzkiej komisji cennikowej jest wojewoda . . .

(2) W skład kompletu wojewódzkiej komisji cennikowej wchodzą:

. . . .

5) dwaj przedstawiciele handlu, przemysłu i górnictwa, jeden przedstawiciel rzemiosła oraz dwaj przedstawiciele rolnictwa, delegowani przez właściwe miejscowe izby samorządu gospodarczego;

6) przedstawiciel spożywców, powołany przez wojewódzką władzę administracji ogólnej

Art. 84. Komisje cennikowe powołują w razie potrzeby biegłych.

Art. 85. (1) Decyzje komisyj cennikowych zapadają w formie uchwał zwykłą większością głosów przy

udziale co najmniej sześciu członków i przewodniczącego

Art. 88 Ustalone przez komisje cennikowe ceny obowiązują na obszarze właściwości danej komisji z chwilą ogłoszenia cennika, jeżeli uchwała komisji nie stanowi inaczej.

Art. 92. (1) Powiatowe komisje świadczeń rzeczowych . . . powołuje do życia wojewoda . . .

(2) W skład powiatowych komisyj świadczeń rzeczowych wchodzą:

1) kierownik powiatowej władzy administracji ogólnej . . . jako przewodniczący;

2) dwaj członkowie wybrani przez organa samorządu powiatowego;

. . .

5) dwaj przedstawiciele handlu, przemysłu, górnictwa i rzemiosła oraz jeden przedstawiciel rolnictwa, delegowani przez właściwe instytucje samorządu gospodarczego.

Art. 93. Do właściwości powiatowej komisji świadczeń rzeczowych należy:

1) Ustalenie wysokości wynagrodzenia za świadczenia . . .

Att. 97. (1) Jeżeli wykonywający świadczenie nie zadawala się wysokością wynagrodzenia, ustalonego . . ., może . . . domagać się jego ustalenia w drodze powództwa sądowego.

Przedewszystkiem stwierdzić należy, że mamy tu znowu — jak w przeważającej ilości przypadków—do czynienia z udziałem czynnika obywatelskiego w administracji publicznej, sprawowanego w postaci szczególnej, a nie w formie ogólnej, przewidzianej przez rozporządzenie o organizacji władz.

Powtóre, przytoczone przepisy wskazują na to, iż tak wojewódzkim komisjom cennikowym, jak i powiatowym komisjom świadczeń rzeczowych przyznany został samodzielny zakres działania. Uchwały tych komisyj posiadają znaczenie samoistnych decyzyj. Wprawdzie strona niezadowolona z wysokości ustalonego wynagrodzenia może w myśl art. 97 udać się na normalną drogę sądową; ścieśnia to oczywiście nieco wspomnianą samodzielność, lecz bynajmniej istoty rzeczy nie zmienia.

Ponieważ uchwały zapadają większością głosów, przeto i tu mamy do czynienia z systemem kolegjalnym w administracji państwowej.

29. *Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 16 marca 1935 r. w sprawie wykonania ustawy o nadzorze nad hodowlą bydła, trzody chlewnej i owiec (Dz. U. poz. 120)* głosi m. in.:

§ 27. (1) Komisje kwalifikacyjne działają w ustalonych dla nich okręgach, które nie mogą przekraczać obszaru powiatu. Okrąg działania każdej komisji ustala izba rolnicza.

(2) Każda komisja kwalifikacyjna składa się z 3-ch członków i tyluż zastępców. Jednego członka i jego zastępcę do każdej komisji deleguje izba rolnicza, pozostałych zaś członków i ich zastępców — przewodniczący właściwego wydziału powiatowego . . .

(3) Członek delegowany przez izbę rolniczą jest przewodniczącym komisji kwalifikacyjnej , . .

(4) Przewodniczący wydziału powiatowego w porozumieniu z izbą rolniczą deleguje do komisji jako jednego członka i jego zastępcę przedstawicieli powiatowego związku samorządowego, obeznanych z właściwym działem hodowli; jako drugiego członka przewodniczący wydziału powiatowego deleguje samorządowego lekarza weterynaryjnego . . .

(6) Do ważności orzeczeń komisji kwalifikacyjnej potrzebna jest obecność 3 osób w tem przewodniczącego lub jego zastępcy oraz lekarza weterynaryjnego.

§ 29. (1) Komisje kwalifikacyjne uznają jako odpowiednie do hodowli rozpłodniki . . .

§ 31. Jeżeli ilość rozpłodników uznanych . . . nie jest dostateczna dla zaspokojenia potrzeb hodowlanych gminy, komisja kwalifikacyjna może wybrać brakującą ilość rozpłodników z pośród pozostałych najodpowiedniejszych do hodowli . . .

§ 32. (1) Orzeczenie komisji kwalifikacyjnej należy wydać i ogłosić właścicielowi rozpłodnika niezwłocznie po zakończeniu przeglądu. Orzeczenie to jest ostateczne.

(2) Bezpośrednio po dokonaniu przeglądu komisja kwalifikacyjna wydaje właścicielowi rozpłodnika uznanego, odpowiadającego wymaganiom . . . świadectwo uznania . . .

Trzeba w pierwszej linji stwierdzić, iż przewodniczący wydziału powiatowego (starosta) względnie członek przez niego delegowany bynajmniej nie sprawuje przewodnictwa w komisji kwalifikacyjnej. W tym przypadku taki objaw jest zupełnie zrozumiały, gdyż ustawa o nadzorze bydła, trzody chlewnej i owiec, a w ślad za nią omawiane rozporządzenie wykonawcze poszło w kierunku odciążenia władz administracji ogólnej przez przekazanie pewnych agend do zakresu działania odnośnych organów samorządu gospodarczego (izb rolniczych).

Powtóre podkreślić wypada, iż komisje orzekają samodzielnie według systemu kolegjalnego. Samodzielność ta została tu nawet posunięta aż do nadania orzeczeniom komisyj kwalifikacyjnych charakteru orzeczeń ostatecznych, niezaskarżalnych w administracyjnym toku instancji.

Analogicznie ujęta została sprawa w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 2 lipca 1935 r. w sprawie wykonania ustawy o nadzorze nad hodowlą koni (Dz. U. poz. 339).

30. *Ustawa z dnia 21 lutego 1935 r. o pielęgniarstwie (Dz. U. poz. 199)* zawiera m. in. postanowienia następujące:

Art. 6. . . . (2) W przypadku, gdy z powodu choroby psychicznej pielęgniarki wykonywanie przez nią

praktyki pielęgniarskiej może zagrażać niebezpieczeństwem dla życia i zdrowia osoby pielęgnowanej, wojewódzka władza administracji ogólnej władna jest na podstawie orzeczenia komisji lekarskiej zawiesić pielęgniarkę w prawie wykonywania praktyki pielęgniarskiej na czas trwania tej choroby.

(3) W razie zachorowania pielęgniarki na przewlekłą chorobę zakaźną, niebezpieczną dla otoczenia, lub stwierdzonego nosicielstwa czasowego albo trwałego, wojewódzka władza administracji ogólnej władna jest na podstawie orzeczenia komisji lekarskiej . . . zawiesić pielęgniarkę w prawie wykonywania praktyki . . .

(7) Skład komisji, sposób jej powoływania i tryb urzędowania określi rozporządzenie wykonawcze.

Art. 20. (1) Egzaminy, uprawniające do uzyskania prawa praktyki . . . odbywać się będą w ciągu lat czterech od wejścia w życie ustawy niniejszej przed komisją egzaminacyjną przy urzędach wojewódzkich.

(2) Program, terminy egzaminów i sposób przeprowadzania egzaminów oraz skład komisji egzaminacyjnej ustali Minister Opieki Społecznej w drodze rozporządzenia.

Wydane w tej mierze wykonawcze rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dnia 17 marca 1936 r. (Dz. U. poz. 229) głosi:

§ 4. (1) Badanie pielęgniarki w przypadkach, przewidzianych w art. 6 ust. 2 i 3, zarządza wojewoda na umotywowany wniosek lekarza rządowego.

(2) O stanie zdrowia pielęgniarki orzeka powoływana przez wojewodę komisja lekarska.

(3) Komisja lekarska składa się z 3-ch członków, z których co najmniej 2-ch, gdy zachodzi potrzeba stwierdzenia choroby psychicznej, powinno być specjalistami chorób psychicznych. Orzeczenie komisji zapada większością głosów.

(4) Komisja lekarska może przed wydaniem orzeczenia skierować pielęgniarkę do wyznaczonego przez siebie zakładu leczniczego dla przeprowadzenia badań.

(6) Na podstawie orzeczenia komisji lekarskiej wojewoda wydaje decyzję.

§ 12. (1) Komisje do egzaminów pielęgniarskich na zasadzie art. 20 w składzie 1 lekarza i 2-ch pielęgniarek wyznacza Minister Opieki Społecznej.

(7) Szczegółowe przepisy o sposobie urzędowania komisji egzaminacyjnej ... określi instrukcja, wydana przez Ministra Opieki Społecznej.

Jak widzimy, orzeczenia komisji lekarskiej nie mają mocy samoistnej, lecz stanowią substrat do decyzji, wydawanej przez wojewodę, a więc komisja lekarska jest tylko fachowym organem pomocniczym wojewódzkiej władzy administracji ogólnej.

Również komisje egzaminacyjne nie posiadają uprawnienia do nadawania prawa wykonywania zawodu pielęgniarskiego, gdyż takie prawo uzyskuje strona dopiero z momentem zarejestrowania się u wojewódzkiej władzy administracji ogólnej.

A zatem tak komisje lekarskie, jak i komisje egzaminacyjne są tylko organami współdziałającemi z władzami administracji ogólnej, przyczem to współdziałanie przybrało tu—jak w przeważającej ilości przypadków — formy specjalne.

31. *Ustawa z dnia 26 marca 1932 r. o świadczeniach w naturze na niektóre cele publiczne (Dz. U. poz. 204)* upoważniła w art. 3 i 8 wojewodów do wydania szeregu rozporządzeń wykonawczych. Tak np. rozporządzenie wojewody może wyłączyć miasta z pod obowiązku świadczeń w naturze lub określić najwyższe dopuszczalne granice obciążenia świadczeniami, najwyższe dopuszczalne stawki równowartości pieniężnej za 1 dzień robocizny pieszej i t. d.

Ustawa zastrzegła, że wydanie takich rozporządzeń może nastąpić jedynie przy udziale wydziału wojewódzkiego (w województwach poznańskiem i pomorskiem przy udziale izb wojewódzkich) — z głosem stanowczym.

32. *Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 17 października 1935 r. o komisjach klasyfikacyjno-szacunkowych, przewidzianych w ustawie o wykonaniu reformy rolnej (Dz. U. poz. 488)* przepisuje:

§ 1. Komisje klasyfikacyjno-szacunkowe, przewidziane w art. 28 ustawy z dnia 28 grudnia 1925 r. o wykonaniu reformy rolnej... powołuje wojewoda.

§ 5. Do ważności uchwał i czynności komisji konieczna jest obecność wszystkich członków tej komisji. Uchwały zapadają większością głosów. Członek, który przy głosowaniu nie zgodził się z większością, może żądać umieszczenia w protokule jego odrębnej opinji.

§ 8. Do komisji należy wydawanie opinij w sprawach...

§ 9. Czynności klasyfikacyjnych dokonywa komisja w obecności delegowanego przez urząd wojewódzki mierniczego...

Według brzmienia §§ 8 i 9 komisje klasyfikacyjno-szacunkowe posiadają charakter opinjodawczy i techniczno-pomocniczy. Charakterystyczny jest przepis § 5 wymagający do ważności uchwały obecności wszystkich członków komisji.

Jaki jest skład komisyj klasyfikacyjno-szacunkowych, to określiła w art. 28 sama ustawa. Komisja ta składa się mianowicie z przedstawiciela Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych jako przewodniczącego, z przedstawiciela Ministra Skarbu oraz trzech zaprzysiężonych znawców po jednym z pośród przedstawicieli większej (ponad 180 ha) i mniejszej własności oraz bezrolnych pracowników rolnych. (C. d. n.).—

MATERJAŁY USTAWODAWCZE.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia . . . 1936 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu o gromadach.

(Dokończenie).

Rozdział VI.

Nadzór nad gromadą.

Do art. 24 (w łączności z art. 19 ust. (6), 20 ust. (9), 23 ust. (8) i (9).

§ 57. Wydział powiatowy, jako władza nadzorcza nad gromadami:

1) nadzoruje działalność gromady przy pomocy własnych organów, przyczem przynajmniej raz na trzy lata dokonywa rewizji gospodarki każdej gromady;

2) reguluje sposób wykonywania przez wójta bezpośredniego nadzoru nad działalnością organów gromady.

§ 58. Uchwały organu uchwalającego w sprawach, wymienionych w § 10 pkt. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15; § 33 ust. 2 nabierają mocy prawnej po zatwierdzeniu ich przez wydział powiatowy.

§ 59. (1) Uchwały, podlegające zatwierdzeniu, winny być w ciągu dni piętnastu, po ich powzięciu, przedstawione wójtowi, który łącznie z opinją rady gminnej, przesyła je wydziałowi powiatowemu, przed upływem 30 dni, od chwili otrzymania uchwał od gromady.

(2) Wydział powiatowy jest władny nałożyć na sołtysa obowiązek nadsyłania do wglądu również innych ważniejszych uchwał.

§ 60 (1) Wydział powiatowy wyda swą decyzję w sprawie zatwierdzenia w ciągu 60 dni; w razie zaś gdyby przedstawiona mu uchwała wymagała wyjaśnienia, lub uzasadnienia, zażąda jej uzupełnienia w ciągu tygodnia, licząc w obu przypadkach od dnia otrzymania uchwały przez wydział powiatowy.

(2) Gdyby z zachowaniem powyższych terminów nie doręczono gromadzie zawiadomienia o odmowie zatwierdzenia, ani nie zwrócono uchwały do uzupełnienia, uważa się uchwałę z upływem 90 dni, po otrzymaniu jej przez wójta, za zatwierdzoną.

(3) Wydaną w trybie nadzoru decyzję wydziału powiatowego sołtys powinien w ciągu 14 dni, od chwili jej otrzymania, zakomunikować organowi uchwalającemu, przez ogłoszenie jej treści na zebraniu organu uchwalającego.

§ 61. (1) Od decyzji wydziału powiatowego służy gromadzie w ciągu 14 dni, po jej ogłoszeniu na zebraniu, w każdym zaś razie nie później niż przed upływem 28 dni od chwili doręczenia decyzji sołtysowi, prawo wniesienia odwołania do wojewody, który orzeka ostatecznie przy współudziale wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) z głosem stanowczym.

(2) Wniesienie odwołania w sprawach, dotyczących uchwał organu uchwalającego, może nastąpić tylko na podstawie uchwały tego organu, upoważniającej sołtysa do wniesienia odwołania.

§ 62. Przeciw decyzjom starosty:

1) wydawanym z tytułu przysługujących mu ustawowych uprawnień nadzorczych nad sołtysem, prawo wniesienia odwołania służy sołtysowi w ciągu 14 dni po doręczeniu lub ogłoszeniu mu decyzji,

2) rozwiązującym radę gromadzką mogą wnieść odwołanie jedynie radni, w liczbie stanowiącej więcej niż połowę ustawowej liczby radnych.

§ 63. (1) Wójt, z tytułu bezpośredniego nadzoru nad działalnością oganów gromady, ma prawo bezpośredniego wejrzenia w tok jej gospodarki i obowiązany jest czuwać, ażeby majątek i dobro gromadzkie nie były narażane na szkody i uszczuplane oraz, ażeby dochody gromady i świadczenia, pobierane na jej korzyść, były wydatkowane zgodnie z przepisami i przeznaczeniem.

(2) W przypadku stwierdzenia, że działalność gromady jest niezgodna z przepisami, nieprawidłowa, lub niecelowa, wójt ma prawo zwrócić na to uwagę sołtysa i organu uchwalającego ze wskazaniem terminu usunięcia uchybień, w razie zaś bezskuteczności — obowiązany jest donieść o tem bezzwłocznie wydziałowi powiatowemu.

(3) Wójt lub delegowany przezeń członek zarządu gminnego obowiązany jest przynajmniej raz w roku dokonać szczegółowej rewizji gospodarki gromady i z jej przebiegu przedstawić sprawozdanie wydziałowi powiatowemu, łącznie z opinją rady gminnej.

(4) W razie stwierdzenia uchybień służbowych sołtysa (podsołtysa) wójt przedstawia wniosek staroście powiatowemu o ukaranie winnego w myśl art. 24 ust. (5).

§ 64. Uprawnienia starosty powiatowego, przewidzianego w art. 24 ust. (5), dotyczą działalności sołtysów i podsołtysów zarówno w zakresie gospodarki gromady (art. 20 ust. 7), jak i czynności wykonawczych w sprawach administracji samorządowej i rządowej (art. 20 ust. 8).

§ 65. Grzywny, o których mowa w art. 24 ust. (5), wpływają do kasy gminy wiejskiej.

Rozdział VII.

Przepisy końcowe.

§ 66. (1) Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

(2) Jednocześnie tracą moc postanowienia §§ 15, 16, 17, 20, 21—I rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 9. X 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 80, poz. 577); § 22—II rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 15. XII. 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 10, poz. 769) i §§ 12, 15, 18, 19, 20, 21, 22—III rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 2.VIII 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 71, poz. 688).

Orzecznictwo Sądu Najwyższego.

Pojęcie świadka w związku z karalnością przemocy i t. p. celem wywarcia wpływu na czynności (art. 149 k. k. i art. 98 i nast. k. p. k.).

Sankcja z art. 149 k. k. ma zastosowanie także wtedy, gdy zamach został skierowany przeciw osobie, która będzie dopiero wezwana przez władzę w charakterze świadka.

Charakter świadka przydaje pewnej osobie już sama okoliczność, streszczająca się w spostrzeżeniu przez nią pewnego faktu, a nie dopiero zawezwanie tej osoby przez władzę do złożenia świadectwa (20 III 36 nr. 1 K 16/36).

Kwalifikacja opinji biegłego niezgodnej z rzeczywistym stanem rzeczy i kwalifikacja użycia opinji biegłego, stwierdzającej nieprawdę, lecz wydanej w stanie niepoczytalnym (art. 192 § 1 i § 2 k. k.).

1. Opinja biegłego jest zawsze wnioskiem o pewnych faktach i danie wyrazu tej opinji przez biegłego wbrew istotnemu przekonaniu stanowi poświadczenie nieprawdy, co do okoliczności mającej znaczenie prawne (art. 192 k. k.).

2. Jeżeli osoba ustanowiona biegłym sądowym była w chwili wydawania poświadczenia chora umysłowo, to poświadczenie przez nią wydane nie ma przedmiotowo charakteru świadectwa wydanego przez osobę publicznego zaufania, ani też nie mogło stwierdzić okoliczności, mającej znaczenie prawne, a w następstwie użycie wspomnianego świadectwa nie może uzasadniać kwalifikacji z art. 192 § 2 k. k., lecz z art. 23 § 2 i 192 § 2 k. k. (3 IV 36 Nr. 1 K. 1446/35).

Niedopuszczalność przerwy postępowania karnego, celem rozstrzygnięć sądów cywilnych w procesie adhezyjnym (art. 1 i 7 k. p. k. w związku z art. 26 prawa patentowego z dn. 22 III 1928 r. (Dz. Ust. poz. 384).

1. K. p. k. nie przewiduje przerwy (zawieszenia postępowania) celem uzyskania rozstrzygnięcia innego sądu lub urzędu (art. 7 k. p. k.).

2. Przerwa w postępowaniu karnem przewidziana w art. 26 w związku z następnemi prawa patentowego (Dz. Ust. poz. 384/28), — ze względu na potrzebę przedwstępnych rozstrzygnięć na terenie prawa cywilnego, — jest po wejściu w życie ustawy późniejszej, którą jest kod. post. karn. — niedopuszczalna.

3. Postępowanie sądu karnego, mocą którego zarządzono przerwę na podstawie art. 26 w związku z art. 27 rozp. o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych (Dz. Ust. poz. 384/28), jest z samego prawa nieważne i może być unieważnione postanowieniem deklaratoryjnem sądu.

4. Zarządzenie przerwy w postanowieniu karnem, nieprzewidzianej w przepisach k. p. k., jest odmową wymiaru sprawiedliwości karnej z przyczyn ustawą nieprzewidzianych przez wstrzymanie pozaustawowe biegu postępowania na czas nieokreślony (30 III 36 Nr. 1 K. 122/36).

St. Czerwiński

Orzecznictwo Najw. Trybunału Administracyjnego.

Forma zgłoszenia do władzy żądania pouczenia o środkach prawnych.

Przewidziane w ust. 2 art. 77 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o postępowaniu administracyjnem z 22 marca 1928 Dz. U. poz. 341 zgłoszenie żądania pouczenia o środkach prawnych, jak i udzielenie tego pouczenia, wymagają sformułowania na piśmie, jużto w odrębnym akcie pisemnym, jużto protokularnie.

Skargę Bernarda S. na orzeczenie Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z 11 marca 1932 r., którem odrzucono, jako spóźnione, odwołanie skarżącego w przedmiocie zwolnienia ze służby, N. T. A. oddalił, jako nieuzasadnioną.

Motywy: Kuratorjum Okręgu Szkolnego Pomorskiego decyzją z 29 lipca 1931 r. zwolniło skarżącego Bernarda S., tymczasowego nauczyciela państwowego gimnazjum w Chełmży, na podstawie art. 69 ustawy z 1 lipca 1926 r. o stosunkach służbowych nauczycieli z dniem 31 sierpnia 1931 r. ze służby z powodu wygaśnięcia służącego mu prawa do nauczania w szkołach średnich ogólnokształcących i seminarjach nauczycielskich, przyznając mu zarazem, w myśl art. 152 ustawy z 1 lipca 1926 r. prawo do zaopatrzenia emerytalnego.

Odwołanie od powyższej decyzji Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zaskarżonem obecnie orzeczeniem z 11 marca 1932 r. z powołaniem się na przepisy art. 86 i 93 rozporządzenia Prezydenta R. P. o postępowaniu administracyjnem, jako spóźnione, odrzuciło, podając, że decyzja Kuratorjum doręczona została skarżącemu 1 sierpnia 1931 r., odwołanie zaś skarżącego od tej decyzji z 4 września 1931 r. wysłane zostało za pośrednictwem urzędu pocztowego w Chełmży dopiero 8 września, a więc po upływie 14-dniowego terminu, przewidzianego w art. 83 powołanego rozporządzenia.

W skardze na powyższe orzeczenie, wniesionej do N. T. A., skarżący wywodzi, iż decyzja Kuratorjum z 29 lipca 1931 r. nie zawierała klauzuli odwoławczej, przewidzianej w art. 75 rozporządzenia o postępowaniu administracyjnem, wobec czego domagał się, będąc osobiście w Kuratorjum w czasie od 9 do 14 sierpnia 1931 r., zgodnie z art. 77 tegoż rozporządzenia,

zakreślenia czasokresu do wniesienia przeciw rzeczonej decyzji środka prawnego, jednakże nie otrzymał w tym czasie z Kuratorjum ani ustnego, ani też pisemnego objaśnienia, w jakiej formie i w jakim czasie ma decyzję Kuratorjum zaskarżyć. Ponieważ zaś zdał w dniu 20 sierpnia 1931 r. wymagany od niego i uprawniający go do nauczania w szkołach średnich egzamin i w dniu 26 sierpnia 1931 r. wniósł prośbę o dalsze zatrudnienie go na zajmowanem stanowisku, zgłosił się ostatecznie w dniu 4 września 1931 r. do Kuratorjum, domagając się objaśnienia co do środka prawnego, i wtenczas dopiero — wywodzi dalej skarżący — Kuratorjum podało mu przez wizytatora C. ustnie do wiadomości, iż przeciw decyzji z 29 lipca 1931 r. służy mu odwołanie do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Wobec powyższego stanu rzeczy — konkluduje skarżący — termin do wniesienia odwołania począł biec dopiero od 4 września 1931 r., a wobec tego, ponieważ odwołanie wniesione zostało 8 września 1931 r., termin odwoławczy został przez niego zachowany, i odrzucenie odwołania przez Ministerstwo, jako spóźnionego, stanowi naruszenie ustawy.

Rozpatrując skargę oraz odpowiedź pozwanej władzy, N. T. A. rozważył, co następuje:

Według przepisu ust. 2 art. 77 rozporządzenia o postępowaniu administracyjnem, jeśli władza wogóle zaniedba objaśnić stronę o przysługującem jej prawie odwołania lub skargi, strona może w ciągu 2 tygodni od chwili ogłoszenia lub doręczenia jej decyzji domagać się wydania lub też przesłania jej takiego objaśnienia i w tym wypadku termin dla wniesienia odwołania lub skargi liczy się od dnia otrzymania od władzy objaśnienia. Otóż skarżący twierdzi, że takiego objaśnienia zażądał od Kuratorjum ustnie w czasie od 9 do 14 sierpnia 1931 r. a otrzymał je — również ustnie — dopiero 4 września, wobec czego odwołanie jego z 8 września 1931 r. wniesione zostało we właściwym terminie.

Okoliczności tych skarżący atoli nie przytoczył przed wydaniem zaskarżonego orzeczenia, a w szczególności w odwołaniu do Ministerstwa, ani też nie wskazują na nie akta sprawy, wobec czego Trybunał zgodnie z przepisem ust. 3 art. 83 rozporządzenia Prezydenta z 27 października 1932 r. Dz. U. poz. 806 okoliczności tych nie uwzględnia. Zresztą z treści odwołania wynika, iż skarżący był w Kuratorjum, jak pisze, „2 razy przy końcu miesiąca sierpnia", po egzaminie kwalifikacyjnym, złożonym 20 sierpnia, a więc po upływie 2-tygodniowego terminu, wskazanego art. 77 rozporządzenia o postępowaniu administracyjnem, co się zaś tyczy pobytu jego w Kuratorjum dnia 4 września, to skarżący zaznacza, iż „jedynie oświadczono mi 4 września b. r. w Kuratorjum ustnie, że sprawy przeniesienia mnie na emeryturę Kuratorjum cofnąć nie może". Z własnych więc oświadczeń skarżącego, zawartych w rzeczonem odwołaniu, wnosić można, iż okoliczności, na które w skardze powołuje się, t. j. objaśnienie ze strony władzy, nie miały miejsca. Należy przytem odnośnie do przepisu, zawartego w ustępie 2 art. 77, nadmienić, że z uwagi na okoliczność, iż chodzi tu o ścisłe oznaczenie terminu zarówno co do zgłoszenia żądania o pouczenie, jak i co do udzielenia tego pouczenia, odnośne akty, t. j. zgłoszenie żądania i udzielenie pouczenia, wymagają sformułowania na piśmie, już to w odrębnym akcie pisemnym, już to protokularnie.

Z powyższych względów należało przyjąć, iż skarżący nie udowodnił, iżby odwołanie jego do Ministerstwa wniesione zostało w przepisanym terminie, i wobec tego N. T. A. skargę, jako nieuzasadnioną, oddalił.

(Wyrok z 21 II 1936 r. l. rej. 4810/32).

W. Borkowski,
sędzia N. T. A.

KRONIKA.

ADMINISTRACJA.

W sprawie uproszczenia organizacji urzędów wojewódzkich. Ministerstwo Spr. Wewn. dotychczas w dziedzinie organizacji urzędów wojewódzkich stało na stanowisku s z t y w n e j organizacji tych urzędów t. zn. podziału wszystkich urzędów wojewódzkich na te same wydziały i oddziały.

Organizacja sztywna ma niewątpliwie swoje zalety, jednak stałe kurczenie się budżetu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i ujawniająca się w związku z tem dysproporcja zadań i środków, zmusza do jak najdalej idących oszczędności m. in. w dziedzinie wydatków personalnych. Rozważając możliwe zarządzenia organizacyjno-oszczędnościowe, Minstwo bierze pod uwagę (niezależnie od przeprowadzonego niedawno skasowania wydziałów administracyjnych) sprawę p o r z u c e n i a z a s a d y s z t y w n e j o r g a n i z a c j i urzędów wojewódzkich i dostosowania tej organizacji do faktycznej potrzeby poszczególnych województw.

Oczywistą jest rzeczą, że te potrzeby są w różnych województwach rozmaite, zależnie od ich zaludnienia, charakteru ogólnego, nasilenia tych czy innych zagadnień i t. d. Z tych względów poddanie rewizji sztywnej organizacji wydaje się nietylko zgodne z intencją ustawo-

dawcy, ale i praktycznie możliwe do przeprowadzenia.

W sprawie zmniejszenia obiegu papierów. Urzędy wojewódzkie i starostwa załatwiają rocznie około 9 miljonów „spraw", co według przybliżonych obliczeń równa się około 20 miljonów akt, przyjmując, że na jedną sprawę składają się przeciętnie dwie korespondencje. Ta olbrzymia ilość papierów, do której należy jeszcze doliczyć wszystkie akta podlegające w myśl przepisów kancelaryjnych ewidencjonowaniu, jako też liczne sprawozdania statystyczne, wykazy i t. p. — ciąży na administracji ogólnej, absorbując wszystek czas i najlepsze siły urzędników, którzy zmagając się z nawałem aktów, nie mają możności ani bezpośredniego zetknięcia się z życiem, ani rozwinięcia inicjatywy, ani czasu na uzupełnianie swoich wiadomości.

W związku z tem p minister spraw wewn. wystąpił w piśmie dnia 17 VI b. r. Nr. 64-5/5 z inicjatywą do p. p. ministrów działów zespolonych powołania Komisji do zbadania tego zagadnienia i przedstawienia wniosków zmierzających do radykalnego zmniejszenia obiegu papierowego. Rzeczą Komisji będzie również zbadanie zagadnienia sprawozdawczości i statystyki, obciążającej władze administracji ogólnej oraz sprawy prowadzenia stałych ewidencyj, wykazów i rejestrów. W skład Komisji wejdą przedstawiciele działów zespolonych, t. j. komunikacji, opieki społecznej, przemysłu i handlu, rolnictwa i reform rolnych, spraw wewnętrznych oraz wyznań religijnych i oświecenia publicznego.

Przewodnictwo Komisji spoczywać będzie w ręku P. Włodzimierza Hübnera, dyrektora Biura Usprawnienia Administracji w Prezydjum Rady Ministrów.

Ankieta w sprawie fundacyj posiadających grunta orne lub lasy. W związku z przygotowanym projektem ustawy o fundacjach wystąpiła potrzeba zebrania materjału informacyjnego, oświetlającego dotychczasowe wyniki gospodarki w fundacjach. W tym celu Minstwo Spraw Wewn. pismem okólnem z 30.VI. br. Nr. AA. 26 b. 3. poleciło wojewodom (komisarzowi Rządu) dokonać zestawienia wszystkich fundacyj z zakresu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych podlegających ich kompetencji, posiadających grunta orne lub lasy z zaznaczeniem, prócz takich danych jak nazwa, siedziba i cel fundacji, jeszcze następujących danych: roku powstania; obszaru posiadanych gruntów rolnych i leśnych; dochodów faktycznie osiągniętych z majątku rolnego i leśnego; sum przeznaczonych faktycznie w tych samych latach przez fundację na cele, którym ma ona służyć; pomocy uzyskanych w tym samym czasie przez fundację z funduszów publicznych w postaci subwencyj, ulg podatkowych, kredytów i inne, a także kredyty z innych źródeł.

Lokale przydzielone na pomieszczenie wojewódzkich i powiatowych urzędów rozjemczych. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu oraz Ministerstwem Rolnictwa i Reform Rolnych okólnikiem Nr. 55 z 7 VII b. r. wyjaśniło, że wobec tego, iż koszty związane z utworzeniem i utrzymaniem wojewódzkich urzędów rozjemczych pokrywane są z budżetu Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, przeto wojewódzkie urzędy rozjemcze powinny być traktowane narówni z innemi urzędami państwowemi, a w związku z tem za lokale przydzielone w budynkach państwowych na pomieszczenie tych urzędów winna być stosowana zasada niepobierania czynszów.

Za lokale natomiast przydzielone wojewódzkim urzędom rozjemczym w budynkach prywatnych, wynajętych przez Skarb Państwa, urzędy te powinny opłacać odpowiednią część czynszu.

Urzędy rozjemcze powinny ponosić koszty, związane z utrzymaniem i wewnętrznym remontem lokali przydzielonych im w budynkach państwowych.

Za lokale użytkowane przez powiatowe urzędy rozjemcze w budynkach państwowych powinny być nadal pobierane opłaty czynszowe, gdyż koszty utrzymania tych urzędów ponoszą powiatowe związki samorządowe.

Odpowiedzialność cywilna funkcjonarjuszów państwowych. Kodeks Zobowiązań przewiduje dla pretensji o odszkodowanie za uszczerbek majątkowy, wywołany czynem niedozwolonym, krótszy od poprzedniego 3-letni okres przedawnienia.

Dlatego też Min. Spr. Wewn. okólnikiem Nr. 54 z 3 VII b. r., skierowanem do władz podległych, zwróciło uwagę, aby w wypadkach, gdy poniesiona przez Skarb Państwa szkoda wynika z zawinienia funkcjonarjuszów państwowych, czy też innych osób, były specjalnie szybko prowadzone urzędowe dochodzenia, mające na celu zebranie odpowiedniego materjału, oraz rychło przesłane Prokuratorji Generalnej celem wytoczenia pozwu.

Spóźnione bowiem dochodzenie pretensji ma na przebieg procesu wpływ ujemny, utrudnia bowiem znacznie gromadzenie materjału dowodowego, a czasami uniemożliwia nawet wykazanie istotnych dla sprawy okoliczności oraz grozi ponadto utratą możności realizacji tego rodzaju roszczeń, gdyż pozwany będzie mógł bronić się w sporze skutecznie zarzutem przedawnienia.

Stosowanie kontroli dewizowej do funkcjonarjuszów państwowych. Zdarzyły się wypadki, że urzędnicy państwowi różnych dekasteryj usiłowali przy wyjazdach prywatnych na obszar W. M. Gdańska lub zagranicę nie poddawać się rewizji walutowej. W związku z tem Minstwo Spr. Wewn. w piśmie okólnem z 6. VII Nr. GB-35-26 wydanem na podstawie zarządzenia Min. Skarbu z dn. 20.VI br. L. B. P. 8250/36 zwróciło uwagę, iż odstępowanie od poddawania funkcjonarjuszów państwowych rewizji osobistej i tem samem stwarzania dla nich pewnych przywilejów w formie nietykalności osobistej nie jest niczem uzasadnione i wzbudzałoby u współpodróżujących niezadowolenie i podejrzenia z powodu odmiennego ich traktowania.

Przepisy bowiem dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 26 kwietnia 1936 r. w sprawie obrotu pieniężnego z zagranicą oraz obrotu zagranicznemi i krajowemi środkami płatniczemi (Dz. U. R. P. Nr. 32, poz. 249) oraz wszelkie rozporządzenia i zarządzenia wydane na podstawie lub w wykonaniu tego dekretu obowiązują wszystkich obywateli, zatem również funkcjonarjuszów państwowych i samorządowych i że przy wyjeździe zagranicę lub na obszar W. M. Gdańska powinni bez oporu i okazywania jakiejkolwiek niechęci poddawać się wszelkim zarządzeniom organów, wykonujących kontrolę dewizową.

Przyjmowanie kobiet do służby w dziale Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Na skutek prośby przedstawicielek organizacyj kobiecych Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w piśmie okólnem z 25.VI br. wyjaśniło, że przewidziane w p. 3 okólnika Nr. 50 z dn. 17 czerwca 1936 r. o polityce i gospodarce personalnej (vide kronika G. Adm. Nr. 13 z 1.VII br.) wykazywanie się odbyciem służby wojskowej lub pracą niepodległościową nie obowiązuje w stosunku do kobiet, kandydatek do służby.

SAMORZĄD.

W sprawie świadczeń w naturze na niektóre cele publiczne. W związku z obowiązującą ustawą o świadczeniach w naturze na niektóre cele publiczne (Dz. U. R. P. Nr. 27, poz. 204 z 1935 r.), zwaną ogólnie ustawą szarwarkową, został wydany ostatnio przez ministra spraw wewnętrznych w porozumieniu z ministrami: skarbu, rolnictwa i reform rolnych oraz komunikacji okólnik Nr. 52 z dnia 24 czerwca 1936 r. w sprawie świadczeń w naturze na niektóre cele publiczne (Dz. Urz. Min. Spr. Wewn. Nr. 18, poz. 126).

Okólnik zapowiada przedewszystkiem ukazanie się w najbliższych dniach rozporządzenia ministra spraw wewnętrznych, które stosownie do art. 16 wspomnianej ustawy ma określić sposób wymiaru i poboru świadczeń w naturze, a następnie podaje szereg wskazówek i wyjaśnień, mających na celu ułatwienie wykonywania samej ustawy. Najwięcej miejsca poświęca okólnik rozporządzeniom, które w swoim zakresie działania mają wydawać wojewodowie. Są to mianowicie rozporządzenia, które przewiduje art. 8 oraz ustęp 4 art. 3 ustawy i orzeczenia, oparte na ust. 2 art. 3 ustawy, wydawane po uprzedniem zasięgnięciu opinji właściwej izby rolniczej, czy mianowicie wykonanie robót w zakresie meljoracyj wodnych jest uzasadnione interesem publicznym.

Najistotniejszem z pośród zadań, jakie dla stworzenia podstaw wymiaru świadczeń w naturze nakłada ustawa na wojewodów, jest niewątpliwie wydanie rozporządzenia, przewidzianego w art. 8 ustawy.

W rozporządzeniu tem mają być określone:

1) najwyższe dopuszczalne granice obciążenia świadczeniami w naturze na wszystkie cele łącznie, dozwolone w myśl przepisów ustawy, w stosunku do podstawy wymiaru;

2) okresy czasu pilnych robót polnych i leśnych, w których posiadacze gospodarstw polnych i leśnych — z uwzględnieniem warunków miejscowych i typów gospodarstw — nie mogą być obciążeni obowiązkiem świadczeń w naturze;

3) najdalsza dopuszczalna odległość miejsca robót od przedmiotu podatkowego, uzasadniającego obowiązek świadczeń;

4) wartość dniówki robocizny zaprzęgowej, wyrażona w dniówkach robocizny pieszej;

5) najwyższa dopuszczalna stawka równowartości pieniężnej za 1 dzień robocizny pieszej.

Z powyższej dyspozycji ustawy co do treści rozporządzenia wynika, że od należytego ujęcia tego rozporządzenia, które przewidywać może różne normy dla poszczególnych części województwa, zależy w wysokim stopniu zgodne z duchem ustawy i z interesem mieszkańców wykorzystanie świadczeń w naturze na obszarze województwa. Dlatego też konieczne jest ze strony wojewodów bardzo wnikliwe ustosunkowanie się do uprawnień, jakie im daje art. 8 ustawy i gruntowne rozważenie opinij właściwych rad powiatowych, których zasięgnięcie przewiduje ustawa. Najważniejszem, a zarazem najtrudniejszem będzie właściwe określenie najwyższych dopuszczalnych granic obciążenia świadczeniami w naturze, o czem mowa wyżej w p. 1. W związku z tem okólnik zaznacza, że maksymalny wymiar świadczeń w naturze powinien być dostosowany z jednej strony do potrzeb ludności w dziedzinie budowy i utrzymania dróg, prac meljoracyjnych, budowy budynków gminnych i gromadzkich oraz zagospodarowania i zalesienia nieużytków, z drugiej zaś strony — do możliwości świadczeń tejże ludności, tak, ażeby świadczenia w naturze nie przybierały cech nadmiernego obciążenia, w szczególności np. aby nie stały one na przeszkodzie zarobkom ubocznym ludności wiejskiej przy robotach inwestycyjnych, wykonywanych na terenach objętych pracami, przeprowadzanemi przy pomocy świadczeń w naturze. Nadto przy ustalaniu wysokości świadczeń w naturze na cele drogowe, które naogół stanowić będą przeważną część ogólnego obciążenia świadczeniami w naturze, powinna być brana pod uwagę również wysokość obowiązujących na danym obszarze opłat drogowych.

Poza tem zwraca okólnik uwagę na przepisy art. 4 i 12 ustawy, z których wynika, że do robót meljoracyjnych można pociągnąć tylko mieszkańców tych gromad, które z wykonywanych albo konserwowanych urządzeń odnoszą albo odniosą korzyści lub udogodnienia gospodarcze, przyczem przy wykonywaniu meljoracyj w związku ze scalaniem gruntów koło zainteresowanych osób — poza wykonaniem odpływów i dopływów — zacieśnia się nawet do uczestników scalenia, a do robót przy wznoszeniu budynków szkolnych można pociągnąć tylko tych, których przedmioty, uzasadniające obowiązek świadczeń, znajdują się w obwodzie szkolnym, jaki mają obsłużyć wznoszone budynki.

Z powyższego zróżniczkowania możności obciążenia świadczeniami w naturze wynika, że nawet na obszarze jednej gminy poszczególne gromady albo poszczególne grupy osób (uczestnicy scalenia lub też osoby, posiadające objekty podatkowe w danym obwodzie szkolnym), mogą być w równym stopniu obciążone świadczeniami w naturze. Jeżeli bowiem na terenie danej gromady w gminie podejmuje się np. prace meljoracyjne, to niewątpliwie rozmiar świadczeń w naturze w tej gromadzie będzie większy, aniżeli w innych gromadach, gdyż charakter prac meljoracyjnych jest tego rodzaju, że zmierzają one do doraźnej poprawy stosunków gospodarczych w danej miejscowości i warunkiem racjonalnego ich wykonania jest prawie bez wyjątku konieczność wykończenia ich w całości w pewnym krótkim okresie czasu — paru lat. Przeciw rozkładaniu robót meljoracyjnych na długie okresy czasu przemawia jeszcze i ta okoliczność, że wówczas w nieproporcjonalnym stosunku do wartości świadczeń w naturze stałyby inne koszty, związane z temi robotami i w szczególności koszty samego tylko kierownictwa technicznego, dostarczonego przez Państwo, przewyższyłyby niejednokrotnie wartość wykonanej robocizny.

Podobnie rzecz się przedstawia w odniesieniu do świadczeń w naturze celem wznoszenia budynków szkolnych w gminie, do których to świadczeń — jak to wyżej nadmieniono — pociągnięte być mogą tylko osoby zainteresowane, przyczem roboty odnośne wymagają również szybkiego tempa w wykonaniu.

Przytoczone uwagi — w zestawieniu z przepisem ustawy, iż świadczenia w naturze na wszystkie cele łącznie, w ustawie przewidziane, mieścić się mają w granicach maksymalnego obciążenia, określonego w rozporządzeniach wojewodów — prowadzą do wniosku, że w rozporządzeniach tych nie zawsze będzie możliwe ustalenie dla całego województwa lub dla poszczególnych jego części jednej ogólnej normy najwyższego dopuszczalnego obciążenia świadczeniami w naturze, ale że obok normy dla świadczeń, obiążających ogół mieszkańców gminy, przewidzieć trzeba będzie niejednokrotnie normę wyższą dla tych gromad lub grupy osób, które zainteresowane są w wykonaniu meljoracji lub wznoszeniu budynków szkolnych.

Trzeba dodać, że do okólnika został dołączony przykład wymiaru świadczeń w naturze, który ilustruje powyższe zagadnienie.

Jeżeli chodzi następnie o rozporządzenie wojewodów, którem — w myśl ustępu 4 art. 3 ustawy — miasta, niewydzielone z powiatowych związków samorządowych, mogą być wyłączane z pod obowiązku świadczeń w naturze, to okólnik zaznacza, że użytek z tego przepisu powinien być robiony w odniesieniu do takich miast, w których — ze względu na ich rozwój i charakter gospodarczy — świadczenia te trudno byłoby uzyskać w postaci naturalnej i trzebaby je w przeważnej części zastąpić świadczeniami pieniężnemi.

W tem miejscu okólnik zwraca uwagę, że należy wogóle dążyć do tego, aby świadczenia w naturze nie traciły swego charakteru, wynikającego z ustawy i zawartego w samej jej nazwie i ażeby nie były zbyt pochopnie zamieniane na świadczenia pieniężne.

Wreszcie — w związku z przepisem ustępu 2 art. 2 ustawy okólnik wyjaśnia, że za posiadające charakter publiczny powinny być uznawane następujące roboty meljoracyjne:

a) przeprowadzone lub przeprowadzane na podstawie ustaw krajowych w b. zaborze austrjackim i ustaw sejmików prowincjonalnych w b. zaborze pruskim, ustawy z dnia 29 IV 1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 39, poz. 384), ustawy z dnia 26 X 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 91, poz. 671), i rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 III 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 34 poz. 320),

b) wszelkie zbiorowe meljoracje, wykonane lub wykonywane na podstawie pozwoleń władzy wodnej,

c) wszelkie zbiorowe urządzenia, służące do zaopatrzenia w wodę osiedli.

W związku z wprowadzeniem w życie ustawy o świadczeniach w naturze okólnik wkońcu podnosi, że wykonanie robót przy pomocy tych świadczeń nie może wywoływać powiększenia wydatków na administrację ogólną w gminach, co oczywiście nie zaprzecza konieczności i zapewnienia tym robotom niezbędnego dozoru fachowego. Dozór zaś taki jest niezbędny zarówno ze strony wydziału powiatowego, jeśli chodzi o należyte rozplanowanie robót w gminach, jak i ze strony samych gmin przy wykonywaniu poszczególnych robót. Obowiązek dostarczenia przez wydział powiatowy kierownictwa technicznego, gdy obowiązek świadczeń w naturze nałoży rada powiatowa, przewidziany jest w samej ustawie; niewątpliwie jednak takie kierownictwo techniczne ze strony wydziału powiatowego również w odniesieniu do robót, podejmowanych przez gminy, jest bardzo pożądane i mieć może duże znaczenie dla właściwego wykorzystania szarwarku w gminach. Poza tem wydziały powiatowe powinny się również troszczyć o odpowiednie zorganizowanie w gminach dozoru nad wykonywaniem poszczególnych robót i o dobór oraz kształcenie odpowiednich dozorców przy tych robotach.

W niektórych powiatach sprawa nadzoru wydziału powiatowego nad wykonywaniem szarwarku zorganizowana była w ten sposób, że nadzór ten powierzany był technikowi, który sprawdzał albo nawet projektował plany robót, podejmowane w gminach i śledził później sposób ich wykonania; dawało to gminom naogół duże korzyści i oszczędności w wykonaniu robót. Byłoby według okólnika pożądane, aby wydziały powiatowe — w miarę posiadanych środków — praktykę taką stosowały przy wykonywaniu szarwarku na podstawie nowej ustawy.

Jeśli zaś chodzi o dozorców w gminach dla poszczególnych robót szarwarkowych, to mogą nimi być doświadczeńsi z pośród obowiązanych do świadczeń lub też sołtysi, a zadaniem ich jest odpowiedni rozdział pracy po-

między robotników, udzielanie wskazówek przy wykonywaniu roboty i dopilnowanie samego wykonania. Dla zyskania dostatecznego kontyngentu takich dozorców pożądane byłoby organizowanie — w sposób jak najmniej kosztowny — kursów kształcących dla nich oraz pouczanie ich przy sposobności kontrolowania przez technika wydziału powiatowego wykonywanych robót szarwarkowych.

Do podanego wyżej okólnika dołączony jest przykład, ilustrujący dokładnie sposób wymiaru świadczeń na poszczególne cele, przewidziane w ustawie.

Odciążenie gmin. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych zwróciło się w sprawie akcji odciążenia gmin do wojewodów i starostów (Nr. SS—55/21-5), ujmując zagadnienie w piśmie okólnem, następującej treści:

Nadmierne obciążenie gmin czynnościami zleconemi zarówno w drodze przepisów ogólnych jak i zarządzeń doraźnych, wydanych nietylko przez władze naczelne, ale również im podległe doprowadziło warunki urzędowania gmin do stanu budzącego uzasadniony niepokój. W miarę bowiem nadmiernego obarczenia gminy maleje jej zdolność do wykonania przez nią nawet najbardziej zasadniczych zadań pierwszorzędnego znaczenia dla administracji publicznej, tak rządowej jak i samorządowej.

Uznając, że stan tego rodzaju winien ulec radykalnej zmianie, prezes Rady Ministrów, zarządzeniem z dnia 9 czerwca b. r. Nr. 58-24/8 wezwał do podjęcia energicznej akcji, zmierzającej do uproszczenia administracji gminnej i odciążenia jej od zadań zleconych.

W wykonaniu zarządzeń prezesa Rady Ministrów poszczególne Ministerstwa przystępują do rewizji obowiązujących przepisów i wydanych zarządzeń w celu:

1) zniesienia nałożonych na gminy czynności, których prowadzenie nie jest usprawiedliwione ani koniecznością, ani celowością administracyjną;

2) uproszczenia czynności niezbędnych, aby mogły być wykonane w sposób przysparzający najmniej pracy.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, przystępując do wykonania zarządzenia prezesa Rady Ministrów w zakresie swego resortu, zwróciło się do wojewodów i starostów, ażeby: 1) we własnym zakresie niezwłocznie przystąpili do rewizji, wydanych przez siebie zarządzeń, obciążających gminy czynnościami zleconemi;

2) na przyszłość zredukowali do granic niezbędnej potrzeby polecenia wykonawcze, kierowane do gmin i dostosowali je do poziomu pracy organów gminnych oraz oględnie korzystali z ogólnych postanowień ustawowych, powołujących gminę do pomocy i współdziałania z władzami administracyjnemi.

Wkońcu Ministerstwo Spraw Wewnętrznych zaznacza, że prezes Rady ministrów zarządził bezwzględnie zakazać obarczania gmin czynnościami prawnie nieuzasadnionemi i polecił ścisłe przestrzeganie przepisów w sprawie koordynacji zleceń wykonawczych z władzami administracji ogólnej (art. 68 ust. (5) ustawy z dnia 23 III 1933 — o częśc. zmianie ustroju sam. teryt.).

Wzywając do niezwłocznego przystąpienia do odciążania gmin w ich zakresie działania, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych poleciło nadesłać do dnia 15 sierpnia b. r. sprawozdań o wykonaniu tych zarządzeń.

Rozrachunki b. obsz. dworskich z gminami. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych rozważyło sprawę uznania się Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego za właściwy do rozpatrywania skarg na orzeczenie wydziałów powiatowych, wydawane z mocy art. 92 ust. (4) ust. samorządowej, dotyczące rozrachunków między b. obszarami dworskiemi a nowozorganizowanemi gminami i wyjaśniło (Nr. SS-22/1-25):

1. *Przepis ustępu I § 3 ordynacji gminnej 7-miu wschodnich* prowincyj z dnia 3 lipca 1891 r. (Zb. u. pr. str. 233), stanowiący „o rozrachunkach pomiędzy zainteresowanymi, które okażą się konieczne skutkiem zmiany granic gmin i obszarów dworskich, orzeka wydział powiatowy, a jeżeli wchodzą w grę, wydział obwodowy z zastrzeżeniem przysługującego interesowanym wzajemnie prawa wniesienia do tych władz skargi w spornem postępowaniu administracyjnem", ze względu na przepis art. 104 ustawy z dnia 23 marca 1933 r. o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego (Dz. U. R. P. Nr. 35, poz. 294) zachował moc obowiązującą, tylko o tyle, o ile nie został zmieniony przepisami powołanej ustawy samorządowej.

2. *Przepis art. 92 ust (4)*, stanowiący, że „uregulowanie publiczno-prawnych oraz majątkowych praw i obowiązków między właścicielami zniesionych obszarów dworskich z gminami nastąpi w drodze bezpośredniego porozumienia. Jeżeli porozumienie takie nie dojdzie do skutku, w sprawach powyższych rozstrzyga właściwy wydział powiatowy"—jest w stosunku do przepisu ust. I § 3-go ordynacji gminnej przepisem specjalnym, dotyczącym nie normalnej zmiany granic, ale jednorazowego prawnego uregulowania skutków zniesienia obszarów dworskich, mocą przepisu art. 92 ust. (1) powołanej ustawy.

3. Zgodnie z postanowieniem art. 104 ust. sam. o zachowaniu dotychczasowych przepisów, „ze zmianami, wynikającemi z ustawy niniejszej" przyjąć wypada, że mocą specjalnego przepisu, zawartego w art. 92 ust. (4) ust. samorz., ustawodawca wyłączył sprawy rozrachunków zpowodu zniesienia obszarów dworskich z pod mocy przepisów ust. 1 § 3 ordynacji gminnej.

4. Specjalny charakter rozrachunków przeprowadzanych z mocy art. 92 ust. (4) ust. samorz. ustawodawca podkreślił i tem, że przyjął w zasadzie rozrachunki w drodze bezpośredniego porozumienia, a orzekanie wydziału powiatowego uczynił fakultatywnem, ograniczając je do przypadków, gdy porozumienie nie nastąpi.

5. Minister Spraw Wewnętrznych, działając na podstawie przepisu art. 129 ust. sam. w rozporządzeniu z dnia 2 sierpnia 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 71, poz. 688) w §§ 28 — 34 zawarł przepisy wykonawcze do art. 92 ust. samorz., pomieszczając w § 34 ust. (3) postanowienie, że „przeciw decyzji wydziału powiatowego, wydanej na podstawie ust. (4) art. 92. mogą strony interesowane wnosić w ciągu dni 14 po dniu jej otrzymania odwołanie do wojewody, który orzeka ostatecznie przy współudziale izby wojewódzkiej z głosem stanowczym.

Powołanie członków Rady Związku Rewizyjnego Samorządu Terytorjalnego. W skład Rady Zw. Rew., jako powołane przez Rady Wojewódzkie (sejmiki) wchodzą z województw: białostockiego — Stanisław Mystkowski, kieleckiego — Wacław Długosz, krakowskiego — Edward Zajączek, lubelskiego — Kazimierz Kryński, lwowskiego — Kazimierz Papara, łódzkiego — Stanisław Leopold, nowogródzkiego — Józef Zadurski, poleskiego — Franciszek Kolbusz, pomorskiego — Wincenty Łącki, stanisławowskiego — Stanisław Dzieduszycki, tarnopolskiego—Ks. Walenty Puchała, warszawskiego — Władysław Parniewski, wileńskiego — Witold Abramowicz, wołyńskiego—Ignacy Puławski.

Wejdzie jeszcze 1 członek Rady z wyboru Sejmiku Wojewódzkiego poznańskiego.

Minister Spraw Wewnętrznych, korzystając z uprawnień, przysługujących mu z mocy § 15—141 (3) rozporządzenia Min. Spr. Wewn. z 24 IV 1935 r., wydanego w porozumieniu z Min. Skarbu, Wyznań Relig. i Ośw. Publ., Roi. i Ref. Rolnych, Przem. i Handlu, Komunikacji oraz Op. Społecznej w sprawie statutu Zw. Rew. powołał na członków Rady Zw. Rewizyjnego: docenta dra Tadeusza Bigo — radnego m. Lwowa, profesora dra Kazimierza Kumanieckiego—radnego m. Krakowa, dra Walentego Machowskiego z Poznania i senatora Artura Śliwińskiego, przewodniczącego Komisji Rewizyjnej m. st. Warszawy.

POLICJA.

Utworzenie Wydziału Śledczego w Krzemieńcu. Na podstawie zarządzenia ministra spraw wewn. z 25.VI r. b. utworzony został z dniem 30.VI r. b. Wydział Śledczy w Krzemieńcu, woj. wołyńskiego.

Skasowanie Wydziału Śledczego w Dubnie. Na podstawie zarządzenia ministra spraw wewn. z 26.VI r. b. skasowany został z dniem 30.VI r. b. Wydział Śledczy w Dubnie, woj. wołyńskiego.

Zakaz kąpania się w miejscach niedozwolonych. P. komendant główny rozkazem nr. 703 pkt. VIII zarządził:

Policjanci mogą kąpać się w wodach otwartych (morze, rzeki, jeziora i stawy) tylko w miejscach specjalnie na ten cel przeznaczonych. Miejsca te muszą być w sposób widoczny i trwały wytyczone. Zabronione jest kąpanie się w miejscach nieuczęszczanych.

W tych miejscowościach, gdzie stacjonowane są jednostki policyjne o liczniejszych załogach, należy urządzać w miarę możności kąpiele zbiorowe. Podczas kąpieli zbiorowych, należy wyznaczyć szeregowego odpowiedzialnego za porządek przybycia i powrotu, jak również za bezpieczeństwo podczas kąpieli. Wpobliżu miejsca przeznaczonego na kąpiel powinny stale znajdować się w pogotowiu przyrządy ratownicze, jak łódź, pasy ratunkowe, rzutki (linki).

Dla zapewnienia większego bezpieczeństwa podczas kąpieli zbiorowych, należy wyznaczyć dobrych pływaków, po 2-ch na jednej łodzi ratunkowej, którzy, płynąc na łodzi wpobliżu kąpiących się, będą stale czuwać, ażeby w razie wypadku natychmiast pośpieszyć z pomocą.

Oficerowie, którym przydzielone są sprawy związane z wychowaniem fizycznem i sportem, mają dołożyć wszelkich starań, ażeby jak największa ilość policjantów nauczyła się pływać

Jednocześnie p. komendant główny polecił sprawdzić, czy wszyscy szeregowi opanowali w dostatecznym stopniu wiadomości z zakresu udzielania pierwszej pomocy tonącym, a w szczególności stosowania sztucznego oddychania.

Udzielanie informacyj i zaświadczeń instytucjom i zakładom ubezpieczeń. Rozkazem nr. 703 pkt. IX p. komendant główny wyjaśnił, że upoważnienie organów P. P. do udzielania instytucjom i zakładom ubezpieczeń informacyj względnie zaświadczeń w zakresie określonym w RKG. nr. 564 p. I należy pod względem prawnym traktować jako ogólne zezwolenie właściwej władzy prokuratorskiej. W poszczególnych jednak przypadkach na udzielenie takiej informacji względnie zaświadczenia, zgodnie z § 34 Instrukcji Policyjnej z 16.VII 1935 r. konieczne jest uprzednie uzyskanie zgody właściwego prokuratora lub sądu.

Zakaz przewożenia zatrzymanych autobusami P. K. P. W związku z RKG. nr. 452 pkt. 6 ust. 9 p. komendant główny rozkazem nr. 702 pkt. IX wyjaśnił, że Ministerstwo Komunikacji, opierając się na rozporządzeniu ministra komunikacji i ministra spraw wewnętrznych w porozumieniu z ministrem spraw wojskowych (Dz. U. R. P. nr. 104/32, poz. 868) utrzymało w mocy zakaz przewożenia w autobusach Polskich Kolei Państwowych więźniów i zatrzymanych przez policję.

Prawo polowania. P. komendant główny rozkazem nr. 702 pkt. X anulował pkt. VII RKG. nr. 104 i zezwolił oficerom i szeregowym na uprawianie sportu polowania bez ograniczeń.

Z województwa stanisławowskiego.

Instrukcja drogowa dla zarządów gminnych i miejskich miast niewydzielonych województwa stanisławowskiego. W powyższej sprawie stanisławowski Urząd Wojewódzki wystosował do przewodniczących wydziałów powiatowych i zarządów gminnych i miejskich miast niewydzielonych okólnik Nr. 1/Sam. z dnia 14 marca 1936 r. treści następującej:

Cel wprowadzenia instrukcji. W celu podniesienia wydajności gospodarki drogowej przez wprowadzenie racjonalnej jej organizacji, opracowana została instrukcja, którą zalecam zastosować w pracy zarządów gminnych i miejskich miast niewydzielonych w zakresie budowy i utrzymania dróg gminnych.

Z chwilą wprowadzenia w życie tej instrukcji, organa gminy winny przy każdej sposobności uświadomić bezpośrednio oraz przy pomocy sołtysów, radnych gminy i członków gminnej komisji drogowej, całą ludność, iż przy racjonalnej organizacji prac drogowych powstają duże możliwości rychlej odbudowy, naprawy i utrzymania dróg gminnych. Szczególnie racjonalną organizację prac drogowych łatwo będzie zastosować w nowopowstałych gminach zbiorowych, jako posiadających więcej fachową administrację niż dawne gminy jednostkowe. Zarząd gminy zbiorowej ma możność użycia pracy kilku gromad na jednym odcinku, umożliwiając w ten sposób przez koncentrację wysiłku budowę dróg trwałych, a nie prowizorycznych, jak to przeważnie było dotychczas w gminach jednostkowych. Budowa dróg trwałych da możność zarządowi gminy wysiłkiem kilku lat pracy odbudować zniszczone odcinki dróg bez potrzeby częstego powtarzania większej naprawy odcinków już zbudowanych.

Planowość gospodarki drogowej. Przy układaniu programów gospodarki drogowej (§ 2 instrukcji) oraz preliminarzy drogowych należy mieć na względzie dwie kategorje robót:

a) kapitalną odbudowę dróg o większem znaczeniu komunikacyjnem,

b) prowizoryczną naprawę innych odcinków na terenie całej gminy, uwzględniając li tylko bezpieczeństwo komunikacji kołowej.

Przewidując koncentrację wysiłku kilku gromad do większej pracy na jednym odcinku, należy preliminarz robót ułożyć tak, aby możliwie uniknąć straty czasu na dojście obowiązanych do świadczeń od miejsca zamieszkania do miejsca robót, gdyż powoduje to przemęczenie płatnika i zniechęca go do pracy. Odległość ta nie powinna w żadnym wypadku przekraczać norm ustalonych w rozporządzeniu wojewody, wydanem w myśl art. 8 p. 3 ustawy z 26 III 1935 r. o świadczeniach w naturze na niektóre cele publiczne (Dz. U. poz. 204).

Celem uzyskania możliwie większych sum z zamiany świadczeń naturalnych na pieniężne na prowadzenie robót, wymagających wydatków gotówkowych, wartość dnia roboczego wyznaczona w § 3 statutu powinna stanowić 70% — 80% ceny rynkowej robocizny.

Organizacja robót drogowych przy pomocy świadczeń w naturze. Aby roboty drogowe, wykonywane przy pomocy świadczeń drogowych w naturze, dały jak najlepsze rezultaty, przełożony gminy winien położyć główny nacisk na terminowe i regularne dostarczanie odpowiednio wyekwipowanych robotników (łopata, siekiera, piła), zgodnie z zapotrzebowaniem dozorcy, gdyż w przeciwnym razie może powstać zmniejszenie wydajności pracy, a przez to nie wykonanie robót w ciągu sezonu lub przekroczenie sum preliminowanych zwłaszcza na dozór.

Przed rozpoczęciem robót drogowych wójt winien pouczyć sołtysów o ich obowiązkach (§ 1 p. e instrukcji drogowej), a w szczególności:

1) przy ogłoszeniu gromadzie wymiaru świadczeń, sołtys winien wytłumaczyć zobowiązanym do świadczeń, w jakim terminie mogą być świadczenia odrobione lub spłacone, oraz wyjaśnić:

a) iż w razie nie zapłacenia równoważnika w gotówce i nieodrobienia świadczeń w wyznaczonym terminie, należność za nieodrobione świadczenie będzie ściągnięta w drodze przymusowej,

b) również przybycie do wykonywania świadczeń drogowych z narzędziami nieodpowiedniemi będzie traktowane jako odmowa wykonania świadczeń i pociągnie za sobą przymusowe ściągnięcie ekwiwalentu w gotówce za nieodrobione świadczenia,

c) opóźnianie się do pracy oraz nienależyte wykonanie jej będzie uważane za odmowę wykonania świadczeń ze wszystkiemi konsekwencjami z tego wynikającemi;

2) po otrzymaniu od dozorcy robót zapotrzebowania na robotników, sołtys winien natychmiast doręczyć poszczególnym płatnikom talony wezwań wraz z kwitami kontrolki odbycia świadczeń drogowych (wzór Nr. 4), notując na grzbiecie datę doręczenia i podkreślając rodzaj robocizny. Jednocześnie sołtys winien ogłosić, jakie narzędzia powinien mieć ze sobą płatnik oraz jaką i gdzie będzie wykonywał pracę, oraz jak powinien mieć urządzoną furmankę, a mianowicie: do robót ziemnych, czy też do przewiezienia materjałów i jakich;

3) że ilość doręczonych talonów wraz z kwitami w danym dniu na każdy rodzaj robocizny powinna ściśle zgadzać się z zapotrzebowaniem dozorcy, aż do zupełnego wyczerpania wymierzonych na daną gromadę świadczeń;

4) że na każde żądanie kierownictwa robót sołtys obowiązany jest zgłosić się na miejsce robót;

5) że czas wyjścia robotników do odbycia świadczeń winien być tak obliczony, ażeby na godzinę oznaczoną przez dozorcę wszyscy już byli na miejscu robót.

Roboty drogowe winny być wykonywane w zasadzie na akord, a tylko w wypadku niemożności określenia akordu można wykonywać roboty na dniówkę.

Normy akordu winien ustalić powiatowy zarząd drogowy.

Nadzór organów fachowych w sprawach drogowych. Do wykonywania nadzoru nad robotami drogowemi wydziały powiatowe winny utrzymywać na swoim etacie fachowy personel drogowy z przeznaczeniem wyłącznem do dróg gminnych.

Koszty utrzymania tego personelu wydziały powiatowe winny pokrywać z własnych dochodów lub rozkładać w porozumieniu z gminami pomiędzy gminy miejskie i wiejskie.

W szczególności na swoim etacie wydziały powiatowe winny utrzymywać: technika dróg gminnych (inspektora dróg gminnych) i drogomistrzów.

Do obowiązków technika dróg gminnych (inspektora dróg gminnych) należałoby:

a) prowadzenie referatu dróg gminnych w powiatowym zarządzie drogowym,

b) współdziałanie z gminami przy uchwalaniu programów i preliminarzy drogowych,

c) badanie potrzeb gmin w sprawach drogowych,

d) opracowywanie projektów technicznych i kosztorysów na większe objekty drogowe,

e) sprawowanie nadzoru technicznego w sprawach dróg gminnych oraz kontroli czynności organów gminy w dziedzinie gospodarki drogowej oraz udzielanie im wskazówek,

f) opinjowanie w sprawach przyjmowania i zwalniania oraz pociągania do odpowiedzialności przez zarządy gminne dozorców drogowych i dróżników,

g) kierownictwo robót na drogach gminnych pod względem technicznym,

h) uczestnictwo przy odbiorze wspólnie z przełożonym gminy lub członkiem komisji drogowej i drogomistrzem większych dostaw i wykonanych robót drogowych,

i) przedkładanie kierownikowi powiatowego zarządu drogowego wniosków i sprawozdań w sprawach dróg gminnych,

k) ponadto współdziałanie z gminą we wszystkich innych zagadnieniach, związanych z gospodarką na drogach gminnych.

Do obowiązków drogomistrzów należałoby:

a) wykonywanie pomiarów i sporządzanie projektów i kosztorysów na mniejsze objekty drogowe,

b) przeprowadzanie ścisłej ewidencji oraz sporządzanie wykazów dróg i mostów,

c) zbieranie na miejscu potrzebnych danych, niezbędnych do sporządzenia programu robót gospodarki drogowej i ułożenia preliminarza budżetowego robót drogowych,

d) inwentaryzacja dróg gminnych (w tem i kilometrowanie),

e) uruchamianie robót drogowych oraz nadzór nad robotami w terenie, instruowanie dozorców drogowych, wyznaczanie i wytyczanie robót w terenie oraz wyznaczanie robót akordowych,

f) dokonywanie kontroli stanu dróg, mostów i przepustów przez objazdy względnie obchody,

g) kontrola prowadzenia przez dozorców ewidencji robocizny i dzienników robót,

h) ponadto wszystkie inne zagadnienia związane z gospodarką na drogach gminnych.

Dla wykonania nadzoru nad robotami drogowemi oraz dopilnowania należytego ich wykonania, zarząd gminy winien przyjmować na stałe lub na sezon robót drogowych dozorców drogowych (starszych robotników).

Wysokość dziennej płacy dozorcy winna być określona przez zarząd gminy w porozumieniu z powiatowym zarządem drogowym. Przydatność i zdolność dozorców drogowych do prowadzenia i kierowania robotami opinjuje drogomistrz lub technik powiatowego zarządu drogowego, na żądanie których osoby niezdolne do prowadzenia tych robót winny być niezwłocznie usuwane. W celu należytego przygotowania dozorców drogowych powiatowe zarządy drogowe winny co roku w okresie zimowym urządzać kursy dla dozorców drogowych.

W czasie wykonywania robót przełożony gminy, jako najwięcej zainteresowany w sprawności wykonania szarwarku, winien jak najczęściej odwiedzać roboty drogowe w celu skontrolowania działalności dozorców drogowych, a w gminach wiejskich i sołtysów, oraz sprawdzać faktyczny stan liczebny robotników w danym dniu, czyniąc adnotacje w dzienniku robót dozorcy. W razie zauważenia jakichkolwiek wad i usterek, powstałych z winy dozorcy, przełożony gminy winien bezzwłocznie wydać odpowiednie zarządzenie, zmierzające do usunięcia wad i usterek, w ważniejszych wypadkach zawiadomić wydział powiatowy. W razie zauważenia niedbałego wykonania obowiązków przez sołtysów, wójt winien bezzwłocznie wystąpić do starosty powiatowego z uzasadnionym wnioskiem o ukaranie, prosząc o szybki wymiar kary z uwagi na straty, na jakie gmina może być narażona zpowodu niedbalstwa sołtysa ze względu na krótki okres robót drogowych w gminie oraz ze względu na konieczność wykorzystania odpowiedniego stanu pogody.

W sprawach technicznego wykonania robót przełożony gminy nie może bezpośrednio wydawać zarządzeń fachowych personelowi dozorującemu roboty, a winien w poszczególnych wypadkach o spostrzeżonych, zdaniem jego, niewłaściwościach informować technika dróg gminnych lub drogomistrza.

W myśl art. 2 ustawy z dnia 26 III 1935 r. o świadczeniach w naturze na niektóre cele publiczne (D U. p. 204) świadczenia w naturze mogą być stosowane nietylko przy wykonywaniu robót drogowych, lecz meljoracyjnych, przy wznoszeniu budynków gminnych i gromadzkich oraz zagospodarowaniu i zalesianiu nieużytków gminnych i gromadzkich.

W sprawach tego rodzaju świadczeń do czasu wydania specjalnych zarządzeń można przez analogję stosować niniejszą instrukcję.

BIBLJOGRAFJA.

KSIĄŻKI.

Grynsztejn Jakób, adwokat: **Regulamin wyborczy do gmin żydowskich.** Tekst, komentarz, orzecznictwo, wzory. Warszawa 1936.

Szczawiński Zenon adwokat: **Państwowy podatek dochodowy.** Warszawa 1936.

Heyman Marcin inż. arch.: **Mieszkanie na wsi i w miasteczkach** opracował autor z udziałem grona rzeczoznawców pod redakcją *inż. mag. Rudolfa.* Warszawa 1936. Nakładem Polskiego Towarzystwa Higjenicznego.

Wojna polsko sowiecka i jej bohaterowie 1918—1921. Praca zbiorowa popularna pod redakcją *Włodzimierza Mroczkowskiego.* Warszawa 1936.

II Zjazd inżynierów budowlanych w Katowicach 15—17.II.1936. Opis zjazdu i referaty. Warszawa 1936.

Ruszkowski Andrzej dr.: **Utwór filmowy a prawo autorskie.** Warszawa 1936.

Kalicki Tadeusz i Mikucka Aniela: **Bibljografja polska Karola Estraichera.** Przewodnik dla pracowników naukowych i studjujących. Warszawa 1936.

CZASOPISMA.

Biuletyn polsko-ukraiński. Warszawa, tygodnik Nr. 27. Nowa Konstytucja sowiecka. *Iwan Kedryn*: Ewolucja stosunków polsko-ukraińskich.

Czasopismo Kas Oszczędności. Poznań, miesięcznik Nr. 6. *Dr. Z. Witkowski*: Inflacja, deflacja i wpływ ich na kapitalizację.

Dziennik Zarządu Miejskiego w Łodzi. Łódź, dwutygodnik Nr 6. *Stanisław Kempner, nacz. wydz*: Władze miejskie w trosce o zdrowie ludności. *Jan Nepomucen Waltratus, nacz. wydz*: Troska samorządu o oświatę w Łodzi. *Dr. Stanisław Gutentag*: Kilka uwag o walce z brudem i chorobami zakaźnemi na terenie publicznych szkół powszechnych miasta Łodzi. Statystyka pracowników miejskich.

Głos adwokatów. Kraków, miesięcznik Nr. V-VI. *Adw. dr. Zygmunt Fenichel*: Dekret „dewizowy" a problemy prawno-prywatne. *Adw. dr. Władysław Rapaport*: Nieletni a amnestja. *Adw. dr. Emil Merz* (Tarnów): Czy strajk okupacyjny jest przestępstwem?

Gospodarka Narodowa. Warszawa, dwutygodnik Nr. 13. *Czesław Bobrowski*: Wielki czy mały program. *Ludwik Berger*: Kartele w fazie rekonstrukcji. *Henryk Grenieński*: Myślenie statystyczne. *Zygmunt Szempliński*: Na początku była Wisła.

Nasza przyszłość. Warszawa, kwartalnik, Tom XIV, zeszyt 1. *Wanda Kiedrzyńska*: Podział i zużytkowanie sum zebranych przez Polski Skarb Wojskowy.

Nowa Palestra. Lwów, miesięcznik Nr. 6. *Adw. dr. Edmund Altstaedter*: Ustawowy przepis, jako „wypadek siły wyższej". *Mgr. Józef Fell*: Odpowiedzialność za cudze czyny. *Adw. dr. Janusz Weiss*: Teatr i aktor w świetle obowiązujących ustaw (dokończenie).

Palestra. Warszawa, miesięcznik Nr. 6. *Dr. Władysław Siedlecki*: Powództwo obcego państwa i przeciw obcemu państwu przed sądami polskiemi. *Edmund Landau*: Wierzytelności w walutach zagranicznych. *Wł. Dickstein*: Czy luka?

Prasa. Warszawa Nr. 6—7. *Stanisław Kauzik*: Kryzys gospodarczy a sytuacja prasy zagranicą i w Polsce. *Franciszek Głowiński*: Aktualne zagadnienia administracyjne prasy.

Przegląd budowlany. Warszawa, miesięcznik Nr. 6. *Inż. arch. Jan Reda*: Niebezpieczeństwo lotnicze—bomby zapalające.

Przegląd gospodarczy. Warszawa, dwutygodnik Nr. 13. *Andrzej Wierzbicki*: Jedyny sprawdzian. *Dr. Alfred Falter*: Wspólny interes wymaga wspólnego wysiłku.

Przegląd organizacji. Warszawa, miesięcznik Nr. 6. *Inż. Z. Rytel*: Jedność rozkazodawstwa i kierownictwa. *Inż. F. Wiślicki*: Organizacja i kierownictwo.

Przegląd policyjny. Warszawa, dwumiesięcznik Nr. 4. *Dr. Bruno Schultz*: Znaczenie polskiego kodeksu karnego dla zwalczania międzynarodowej przestępczości. *Dr. Alfred Laniewski*: Starość a przestępstwo. *J. Żółtaszek*: Dyscyplina, autorytet a rozkazodawstwo. *Dr. H. Strasman*: Scotland Yard.

Rosja Sowiecka. Warszawa, Nr. 85/86. Źródła bezsilności klasy robotniczej w Z.S.S.R. (1921 — 1936 r.) Próby ożywiania martwych konstytucyj—dawnej i nowej. Sprawa emancypacji bezprawnych warstw w ustroju sowieckim. Z teorji państwa ludowego w Z. S. S. R.

Samorząd. Warszawa, tygodnik Nr. 26. *Stefon Syga*: Ewidencja ludności w świetle spraw gospodarczych Państwa. *S. S.*: Liczba i wyniki finansowe przedsiębiorstw samorządowych w roku 1934/35. Nr. 27. *Jerzy Bonkowicz Sittauer*: Opiekunowie gromadzcy. *K. M.*: Masowe pożary a zabudowania osiedli:

Samorząd terytorjalny. Warszawa, kwartalnik, zeszyt 3 i 4. *Jan Strzelecki*: Granice wejewództwa stołecznego. *Stanisław Rychliński*: Województwo stołeczne: jego obszar i zadania. *Prof. dr. Jerzy Panejko*: Założenie metodologiczne w badaniu pozytywno-prawnego pojęcia samorządu. *Dr. Stanisław Gorzuchowski*: Geneza i funkcje osiedli typu miejskiego. *Stanisław Okulicz*: Orzecznictwo Sądów Najwyższych w sprawach samorządu terytorjalnego. *A.*: Sprawy administracji samorządowej. *B.*: Sprawy finansów komunalnych.

Questions minoritaires. Warszawa, kwartalnik Nr. 4. *St. P. Jaworski*: La lois sur les fermes héréditaires et la minorité polonaise en Allemagne.

Nation und Staat. Wien, miesięcznik Nr. 8. *Dr. Josip Wilfan*: Der Europäische Nationalitätenkongress und das Problem des Friedens. *Wesner Hasselblatt*: Britische Meinungen und Vorschläge über Minderheitenrecht, Völkerbund und Friedensproblem. *Max Richter*: Der Kampf der deutschen Volksgruppen um ihre Rechte. *Dr. Clemér von Jakobffy*: Dem Völkerbund-unbequem „Ein permanentes Minderheitenkomitee" der Weltverbände?

Reichsverwaltungsblatt. Berlin, tygodnik Nr. 22. *Prof. dr. Arnold Köttgen*: Die Gesetzmässigkeit der Verwaltung im Führerstaat.

REDAKTOR: **FRANCISZEK KAUFMAN**

WARUNKI PRENUMERATY:

miesięcznie z przesyłką zł. 3.—
kwartalnie „ „ zł. 9.—

Dla urzędników państwowych i samorządowych:
miesięcznie z przesyłką zł. 2.50.
kwartalnie „ „ zł. 7.50.

CENA OGŁOSZEŃ:

strona	1/1	1/2	1/4	1/8	1/16
zł.	300	160	85	45	25

Za terminowy druk ogłoszeń Administracja nie odpowiada
Konto czekowe P. K. O. 30192.
Konto pocztowe Kartoteka № 6 (do sumy 50 zł.).

REDAKCJA I ADMINISTR.: WARSZAWA—TRĘBACKA 11. TEL. REDAKCJI 606-17; TEL. ADMINISTRACJI 606-14.
REDAKTOR NACZ. PRZYJMUJE OD GODZ. 11—13. REDAKCJA RĘKOPISÓW NIE ZWRACA.

DRUK. „GAZ. ADM. I P. P.", WARSZAWA, TRĘBACKA 11.